

Ontwerpbesluit Grevelingen

De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Gelet op artikel 3, eerste lid, en artikel 4, vierde lid, van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (PbEG L 206);

Gelet op de Beschikking van de Commissie 2008/23/EG van 12 november 2007 op grond van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad, van een eerste bijgewerkte lijst van gebieden van communautair belang voor de Atlantische biogeografische regio (PbEG L 12);

Gelet op artikel 4, eerste en tweede lid, van Richtlijn 79/409/EEG van de Raad van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand (PbEG L 103);

Gelet op de artikelen 10a en 15 van de Natuurbeschermingswet 1998;

BESLUIT:

Artikel 1

1. Als speciale beschermingszone in de zin van artikel 4, vierde lid, van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (PbEG L 206) wordt aangewezen: het op de bij dit besluit behorende kaart aangegeven gebied, bekend onder de naam: **Grevelingen**.
2. De in het eerste lid bedoelde speciale beschermingszone is aangewezen voor de volgende natuurlijke habitattypen opgenomen in bijlage I van Richtlijn 92/43/EEG; prioritaire habitattypen zijn met een sterretje (*) aangeduid:
 - H1310 Eenjarige pioniersvegetaties van slik- en zandgebieden met *Salicornia* spp. en andere zoutminnende planten
 - H1330 Atlantische schorren (*Glauco-Puccinellietalia maritimae*)
 - H2130 *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie ("grijze duinen")
 - H2160 Duinen met *Hippophaë rhamnoides*
 - H2170 Duinen met *Salix repens* ssp. *argentea* (*Salicion arenariae*)
 - H2190 Vochtige duinvalleien
 - H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
3. De in het eerste lid bedoelde speciale beschermingszone is aangewezen voor de volgende soorten opgenomen in bijlage II van Richtlijn 92/43/EEG; prioritaire soorten zijn met een sterretje (*) aangeduid:
 - H1340 *Noordse woelmuis
 - H1903 Groenknolorchis

Artikel 2

Het besluit tot aanwijzing van het gebied Grevelingen als speciale beschermingszone in de zin van artikel 4, eerste en tweede lid, van Richtlijn 79/409/EEG van de Raad van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand (PbEG L 103) 24 maart 2000 (N/2000/318; Stcrt. 2000, nr. 65) en gewijzigd bij besluit van 8 juli 2002 (TRCJZ/2002/5723; Stcrt. 2002, nr. 130) wordt als volgt gewijzigd:

- a. het aangewezen gebied wordt op de in paragraaf 3.3 van de Nota van toelichting, zoals bedoeld in artikel 3, eerste lid, van dit besluit beschreven wijze gewijzigd;
- b. de Nota van toelichting met uitzondering van de paragrafen 3.2, 4.1, 4.2 en 4.3 wordt ingetrokken en vervangen door de Nota van toelichting, zoals bedoeld in artikel 3, eerste lid, van dit besluit;
- c. de in de aanhef bedoelde speciale beschermingszone geldt als te zijn aangewezen voor de volgende vogelsoorten, welke worden beschermd op grond van artikel 4, eerste lid, van Richtlijn 79/409/EEG:
 - A007 Kuifduiker
 - A026 Kleine zilverreiger
 - A034 Lepelaar
 - A037 Kleine zwaan
 - A045 Brandgans
 - A081 Bruine kiekendief
 - A103 Slechtvalk
 - A132 Kluut
 - A138 Strandplevier
 - A140 Goudplevier
 - A157 Rosse grutto
 - A191 Grote stern
 - A193 Visdief
 - A195 Dwergstern
- d. de in de aanhef bedoelde speciale beschermingszone geldt als te zijn aangewezen voor de volgende trekkende vogelsoorten, welke worden beschermd op grond van artikel 4, tweede lid, van Richtlijn 79/409/EEG:
 - A004 Dodaars
 - A005 Fuut
 - A008 Geoorde fuut
 - A017 Aalscholver
 - A041 Kolgans
 - A043 Grauwe gans
 - A046 Rotgans
 - A048 Bergeend
 - A050 Smient
 - A051 Krakeend
 - A052 Wintertaling
 - A053 Wilde eend
 - A054 Pijlstaart
 - A056 Slobeend
 - A067 Brilduiker
 - A069 Middelste zaagbek
 - A125 Meerkoet
 - A130 Scholekster
 - A137 Bontbekplevier
 - A141 Zilverplevier
 - A149 Bonte strandloper
 - A160 Wulp
 - A162 Tureluur
 - A169 Steenloper
- e. de kaart voor zover van toepassing op het in de aanhef genoemde besluit wordt ingetrokken.

Artikel 3

1. Dit besluit gaat vergezeld van een Nota van toelichting inclusief bijlagen en een kaart.
2. De in de artikelen 1 en 2 genoemde speciale beschermingszones vormen samen het Natura 2000-gebied **Grevelingen**, waarvan de instandhoudingsdoelstelling in de zin van artikel 10a, tweede lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 is opgenomen in de Nota van toelichting.

Artikel 4

1. De bekendmaking van dit besluit geschiedt in de Staatscourant.
2. Dit besluit treedt in werking op de dag na bekendmaking in de Staatscourant.

Dit ontwerpbesluit, de kaart en de Nota van toelichting worden gedurende zes weken ter inzage gelegd in de onderstaande vestigingen van de Directie Regionale Zaken van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit:

- Vestiging Noord: Cascadeplein 6, 9726 AD GRONINGEN;
- Vestiging Oost: Verzetslaan 30, 7411 HX DEVENTER;
- Vestiging West: Herman Gorterstraat 55, 3511 EW UTRECHT;
- Vestiging Zuid: Keizersgracht 5, 5611 GB EINDHOVEN.

De terinzagelegging vindt tevens plaats in de gemeentehuizen van de betreffende gemeente(n), in de kantoren van de waterschappen waaronder het gebied valt en in de provinciehuizen van de betreffende provincie(s). Het ontwerpbesluit kan ook worden ingezien op internet op het adres: <http://www.minlnv.nl/natura2000> en het zal bovendien worden bekendgemaakt in dag-, nieuws- en huis-aan-huisbladen.

Een ieder kan een zienswijze binnen zes weken na de terinzagelegging van dit ontwerpbesluit schriftelijk of mondeling naar voren brengen. Schriftelijke zienswijzen kunt u indienen bij het Inspraakpunt, zoals aangegeven in de bekendmaking. Een mondelinge zienswijze kunt u naar voren brengen op de wijze zoals deze in de bekendmaking is aangegeven. U wordt verzocht een kaart bij te voegen indien de zienswijze betrekking heeft op bepaalde percelen. Beroep tegen het definitieve besluit kan alleen worden ingesteld door een belanghebbende die een zienswijze naar voren heeft gebracht.

**Nota van toelichting van het Natura 2000-gebied Grevelingen waarin opgenomen:
Nota van toelichting bij de aanwijzing van Grevelingen als speciale beschermingszone in het kader van de Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna en hierna te noemen de Habitatrichtlijn, alsmede Nota van toelichting bij de wijziging van besluiten N/2000/318 en TRCJZ/2002/5723 inhoudende de aanwijzing van Grevelingen als speciale beschermingszone in het kader van de Richtlijn 79/409/EEG van de Raad van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand en hierna te noemen de Vogelrichtlijn**

1. INLEIDING

Met dit besluit wordt het gebied Grevelingen aangewezen als speciale beschermingszone onder de Habitatrichtlijn. Tevens wordt met dit besluit het besluit tot de aanwijzing van Grevelingen als speciale beschermingszone onder de Vogelrichtlijn, inclusief de daarbij behorende Nota van toelichting, gewijzigd. Het betreft verder de vorming van het Natura 2000-gebied Grevelingen, hetgeen gebeurt door aan dit besluit instandhoudingsdoelstellingen toe te voegen.

In artikel 1 van het besluit staat de naam van het gebied en worden de habitattypen en soorten opgesomd, waarvoor het gebied is aangewezen.

Artikel 2 van het besluit vermeldt de belangrijkste wijzigingen ten opzichte van het eerder genomen besluit tot aanwijzing van het gebied onder de Vogelrichtlijn. Zo wordt de Nota van toelichting, behorende bij het bestaande Vogelrichtlijnbesluit, geheel of nagenoeg geheel ingetrokken en zover noodzakelijk vervangen door deze Nota van toelichting. Alleen de toelichting op de criteria die voor de aanwijzing van het gebied zijn gebruikt, wordt niet ingetrokken en zal in een appendix aan deze Nota worden gehecht. Daarnaast worden de vogelsoorten opgesomd waarvoor het gebied van belang is en waarvoor het wordt geacht te zijn aangewezen. De aanwijzing als Wetland die indertijd middels hetzelfde besluit als de aanwijzing onder de Vogelrichtlijn is geschied, wordt door dit besluit niet gewijzigd.

In artikel 3 van het besluit wordt de term Natura 2000-gebied geïntroduceerd en wordt bepaald dat er voor het gebied een bepaalde instandhoudingsdoelstelling verwezenlijkt dient te worden. Deze doelstelling heeft zowel betrekking op de in artikel 1 opgesomde habitattypen en habitatsoorten als op de in artikel 2 opgesomde vogelsoorten. De vogels waarvoor instandhoudingsdoelstellingen zijn vastgesteld, zijn geselecteerd aan de hand van de criteria die destijds zijn gebruikt bij de aanwijzing van de Vogelrichtlijngebieden in 2000. Beide aanwijzingen tezamen vormen het Natura 2000-gebied Grevelingen, waarvan de instandhoudingsdoelstellingen in dit besluit zijn opgenomen. De instandhoudingsdoelstellingen staan in de Nota van toelichting.

Artikel 4 regelt de bekendmaking en de inwerkingtreding van dit besluit.

In hoofdstuk 2 van deze Nota van toelichting worden de aanwijzingen op grond van de Habitat- en Vogelrichtlijn kort toegelicht. Vervolgens wordt in hoofdstuk 3 een gebiedsbeschrijving gegeven en wordt ingegaan op eventuele grenswijzigingen die zijn doorgevoerd nadat het gebied bij de Europese Commissie is aangemeld of die zijn doorgevoerd nadat het gebied als Vogelrichtlijngebied is aangewezen. Tevens wordt in hoofdstuk 3 de bij dit besluit behorende kaart toegelicht.

In hoofdstuk 4 wordt een opsomming gegeven van habitattypen en (vogel)soorten waaraan het gebied zijn betekenis ontleent en worden de eventueel doorgevoerde wijzigingen van een toelichting voorzien.

Een belangrijk onderdeel van de Nota van toelichting is de opsomming van de instandhoudingsdoelstellingen in hoofdstuk 5. Allereerst worden de algemene doelstellingen geformuleerd en vervolgens staan de instandhoudingsdoelstellingen van de in het gebied aanwezige habitattypen en soorten vermeld. Er wordt aangegeven in welke richting de instandhoudingsdoelstelling zich zal moeten ontwikkelen. Daarvoor worden de termen ‘behoud’, ‘uitbreiding’ of ‘verbetering’ gebruikt. Voor een habitatype wordt de verdeling gemaakt in oppervlakte en kwaliteit, zodat de aanduiding van de instandhoudingsdoelstelling van een habitatype altijd in de vorm van ‘behoud’ of ‘uitbreiding’ van oppervlakte en van ‘behoud’ of ‘verbetering’ van kwaliteit wordt gegeven. Voor soorten is het leefgebied bepalend en geldt een verdeling in omvang en kwaliteit leefgebied. De aanduiding van de instandhoudingsdoelstelling van een soort is altijd in de vorm van ‘behoud’ of ‘uitbreiding’ van omvang leefgebied en van ‘behoud’ of ‘verbetering van kwaliteit van leefgebied.

Daarnaast zijn aan de Nota van toelichting twee bijlagen toegevoegd. Ook de bijlagen maken integraal onderdeel uit van het besluit. Bijlage A (voor zover van toepassing) laat zien, welke terreindelen zijn vervallen of zijn toegevoegd als onderdeel van de speciale beschermingszone in de zin van de Vogelrichtlijn. Bijlage B omvat een nadere onderbouwing van de wijzigingen in Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen, van de kwalificatie als speciale beschermingszone in de zin van de Habitatrictlijn en van de toedeling van de instandhoudingsdoelstellingen.

2. AANWIJZINGEN HABITAT- EN VOGELRICHTLIJN

Door middel van dit besluit wordt het gebied Grevelingen aangewezen als speciale beschermingszone onder de Habitatrictlijn (verder aangeduid als “Habitatrictlijngebied”). Het gebied is in mei 2003 aangemeld volgens de procedure zoals opgenomen in artikel 4 van deze richtlijn, waarna het gebied in december 2004 door de Europese Commissie onder de naam “Grevelingen” en onder nummer NL4000021 is geplaatst op de lijst van gebieden van communautair belang voor de Atlantische biogeografische regio. Het gebied is onder meer aangewezen voor één prioritair habitatype en één prioritaire habitatsoorten in de zin van artikel 1 van de Habitatrictlijn.

Het gebied is op 24 maart 2000 (N/2000/318) en gewijzigd bij besluit van 8 juli 2002 (TRCJZ/2002/5723) onder de naam “Grevelingen” ook aangewezen als speciale beschermingszone onder de Vogelrichtlijn (verder aangeduid als “Vogelrichtlijngebied”). Bij de Europese Commissie is dit gebied bekend onder nummer NL9802021. De bestaande Vogelrichtlijnbesluiten N/2000/318 en TRCJZ/2002/5723 zijn door middel van dit besluit gewijzigd. Uit de Vogelrichtlijnbesluiten overgenomen tekstdelen zijn in deze Nota van toelichting cursief gezet¹.

Met betrekking tot het Vogelrichtlijngebied kan er in dit besluit naast mogelijke grenswijzigingen ook een wijziging plaatsvinden bij de vogelsoorten, waarvoor dit gebied destijds is aangewezen. Deze eventuele wijzigingen worden toegelicht in

¹ De afkorting sbz (“speciale beschermingszone”) en de aanduiding “beschermingszone” zijn hierin vervangen door de term “Vogelrichtlijngebied”.

hoofdstuk 4 en bijlage B. In dit besluit worden alle vogelsoorten opgesomd waarvoor het gebied wordt geacht te zijn aangewezen.

Het Natura 2000-gebied Grevelingen (landelijk gebiedsnummer 115) omvat derhalve het Vogelrichtlijngebied Grevelingen en het Habitatrichtlijngebied Grevelingen.

Natura 2000 is het samenhangende Europees ecologisch netwerk bestaande uit de gebieden aangewezen onder de Habitatrichtlijn en onder de Vogelrichtlijn. Dit netwerk moet de betrokken natuurlijke habitattypen, habitats van soorten en de leefgebieden van vogels in een gunstige staat van instandhouding behouden of, in voorkomend geval herstellen. De instandhoudingsdoelstellingen (hoofdstuk 5) en eventuele wijziging van de begrenzing zijn in algemene zin nader toegelicht in het Natura 2000 doelendocument (2006). Dit document geeft het beleidskader van de geformuleerde instandhoudingsdoelstellingen weer en van de daarbij gehanteerde systematiek. Beschrijvingen van habitattypen en (vogel)soorten waarvoor doelen zijn vastgesteld, zijn opgenomen in het Natura 2000 profielendocument (2008). Hierin wordt ook ingegaan op de interpretatie van habitattypen.

Het Natura 2000-gebied Grevelingen ligt in de provincies Zeeland en Zuid-Holland en behoort tot het grondgebied van de gemeenten Schouwen-Duiveland, Dirksland, Goedereede, Middelharnis en Oostflakkee.

3. GEBIEDSBESCHRIJVING EN BEGRENZING

3.1 Gebiedsbeschrijving

Het Grevelingenmeer is een voormalig estuarium in het Deltagebied. Sinds de afsluiting door de Deltawerken is het grootste zoutwatermeer van Europa. Het zoute water wordt via een sluis in de Brouwersdam permanent verversd. Naast het relatief heldere water zelf behoren een aantal eilanden en de uitgestrekte oeverlanden (onder meer de Slikken van Flakkee) tot het gebied.

Ten gevolge van de oorspronkelijke getijdenbeweging waren in de Grevelingen schorren, slikken en platen ontstaan. De drooggevallen, kale zandvlakten in de vorm van slikken en schorren langs de kust en platen in het open water, raakten na de afsluiting langzaam maar zeker begroeid. De laagst gelegen delen, die blijvend onder invloed staan van het zoute water, worden gekenmerkt door zoutminnende pioniervegetaties. Op de eilanden zijn uitgestrekte, soortenrijke duinvalleibegroeiingen aanwezig. De slikken en schorren zijn begroeid met zilte begroeiingen, graslanden, ruigten, struwelen en bos.

De onderwaterfauna en de vogelbevolking hebben een voor Nederlandse begrippen ongebruikelijke samenstelling, die is gekoppeld aan de waterhuishouding en de visintrek. De bodemfauna in de diepere delen heeft te kampen met zuurstoftekorten en de toename van de Japanse Oester.

3.2 Landschappelijke context en kenmerken begrenzing

Grevelingen behoort tot het Natura 2000-landschap 'Noordzee, Waddenzee en Delta'.

De begrenzing van het Habitatrichtlijngebied Grevelingen is bepaald aan de hand van de ligging van de natuurlijke habitats en de leefgebieden van de soorten waarvoor het gebied is aangewezen (zie paragraaf 4.4). Daarnaast omvat het begrensde gebied ook natuurwaarden die integraal onderdeel uitmaken van de ecosystemen waartoe de betreffende habitattypen en leefgebieden van soorten behoren alsmede nieuwe natuur

indien dit noodzakelijk wordt geacht om bedreigde en schaarse habitattypen en leefgebieden van soorten te herstellen. Bij de keuze en de afbakening van de gebieden is geen rekening gehouden met andere vereisten dan die verband houdend met de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna².

De grenzen van Vogelrichtlijngebieden worden bepaald door het gebruik dat de aanwezige bijlage I-soorten, en/of trekkende watervogels, en/of overige trekkende vogels ervan maken, waarbij wordt uitgegaan van landschapsecologische eenheden en de biotoopsoorten van de betrokken vogelsoorten.

De Grevelingen is aangewezen als Vogelrichtlijngebied vanwege de aanwezigheid van een uitgestrekt zoutwatermeer, zandplaten en schrale graslanden die als geheel het leefgebied vormen van een aantal in artikel 4 van de Richtlijn bedoelde vogelsoorten. Het is een watergebied dat het leefgebied vormt van soorten van Bijlage I van de Vogelrichtlijn (art. 4.1) en tevens fungeert als broedgebied, ruigebied, overwinteringsgebied en/of rustplaats in de trekzone van andere trekvogelsoorten (art. 4.2)³. De begrenzing van het Vogelrichtlijngebied is zo gekozen dat een in landschappelijk en vogelkundig opzicht samenhangend geheel is ontstaan dat in samenhang met o.a. het Vogelrichtlijngebied Voordelta en het Vogelrichtlijngebied Haringvliet voorziet in de beschermingsbehoefte met betrekking tot het voortbestaan en of voortplanten van bedoelde vogelsoorten.

Het onderhavige gebied is tevens aangewezen als watergebied van internationale betekenis onder de Wetlands-Convention vanwege het voorkomen van belangrijke aantallen watervogels (criterium 5, 6).

3.3 Begrenzing en oppervlakte

De begrenzing van het Natura 2000-gebied Grevelingen is aangegeven op de bij de aanwijzing behorende kaart. Het Natura 2000-gebied bestaat uit het Vogelrichtlijngebied Grevelingen en het Habitatrichtlijngebied Grevelingen die grotendeels dezelfde grenzen hebben. Het Natura 2000-gebied omvat het open water van de Grevelingen, de daarin gelegen eilanden, Dijkwater (Schouwen-Duiveland), Slikken van Flakkee, Preekhilpolder en duingebied De Punt (Goeree).

De begrenzing van het Vogelrichtlijngebied en/ of het Habitatrichtlijngebied (zoals aangemeld) zijn op de kaart op enkele technische punten aangepast:

- Bebouwing die reeds tekstueel was geëxclaveerd, is zoveel mogelijk ook op de kaart buiten de begrenzing gebracht. Dit betreft percelen waar volgens de topografische kaart of op grond van luchtfoto's bebouwing aanwezig is en die verder bestaan uit tuinen of erven die behoren bij het betreffende bebouwde perceel.
- Voor verharde wegen geldt dit uitsluitend voor wegen die langs de grens van het gebied lopen.
- De begrenzing is waar mogelijk gelegd langs topografisch herkenbare lijnen, zoals wegen, wateren, dijken, perceelscheidingen en bosranden.
- Ten westen van de werkhaven van Bommenede is de grens op de dijk gelegd (bijlage A) waardoor het buitendijkse gebied "Vogelno/ Bommenede" (+ 5,0 ha) geheel binnen de begrenzing valt. Het betreft oeverlanden (bestaande natuur).
- De begrenzing van het Habitatrichtlijngebied is in principe gelijkgetrokken met die van het Vogelrichtlijngebied (afwijkingen zie onder).

Overige wijzigingen groter dan 1 ha worden toegelicht in de volgende alinea's.

² Hof van Justitie EG ,7 november 2000, First Corporate Shipping, zaak C-371/98, punten 15 en 25.

³ Biotoopbeschrijvingen van de soorten zijn opgenomen in bijlage A van dit besluit.

De begrenzing van het Habitatrictlijngebied (zoals aangemeld) is verder aangepast:

- Het bezoekerscentrum De Punt met parkeerplaats en een aangrenzende bosaanplant (39 ha) zijn uit de begrenzing gehaald. Dit terrein heeft geen betekenis voor de instandhouding van de waarden waarvoor het Habitatrictlijngebied wordt aangewezen. Om overeenkomstige reden is hetzelfde terrein in beslissing op bezwaar buiten de begrenzing van het Vogelrichtlijngebied (zoals aangewezen in maart 2000) gebracht.
- Oeverlanden ten oosten van de Preekhilpolder zijn toegevoegd (9,3 ha) wegens het voorkomen van de *noordse woelmuis (H1340), een prioritaire soort waarvoor het gebied als Habitatrictlijngebied is aangemeld. Het betreft bestaande natuur, dat in eigendom en beheer is het Zuidhollands Landschap (tevens gelijktrekking grens met het Vogelrichtlijngebied, bijlage A).

De begrenzing van het Vogelrichtlijngebied is verder aangepast:

- Ter hoogte van de Philipsdam is de grens gelijkgetrokken met die van het Habitatrictlijngebied (- 3,5 ha, bijlage A). Het betreft een buitendijkse strook oeverland (Clinckerlant) bestaande uit grasland en een bosje dat geen betekenis heeft voor de vogelsoorten waarvoor het gebied is aangewezen.

Het Natura 2000-gebied beslaat een oppervlakte van 13.822 ha, dat is aangewezen onder zowel Vogelrichtlijn als Habitatrictlijn. Dit cijfer betreft de bruto-oppervlakte, omdat bij de berekening geen rekening is gehouden met niet op de kaart, tekstueel uitgesloten delen (zie paragraaf 3.4).

3.4 Toelichting bij de kaart en uitgesloten delen

De begrenzing van het Natura 2000-gebied is aangegeven op de bij de aanwijzing behorende kaart. Voor zover van toepassing is daarbij onderscheid gemaakt tussen de begrenzingen van Habitatrictlijngebied, Vogelrichtlijngebied en (voormalige) natuurmonumenten. Daar waar de kaart en de nota van toelichting, bijvoorbeeld om kaarttechnische redenen, niet overeenstemmen, is de tekst in deze paragraaf doorslaggevend. In voorkomende gevallen zijn op de kaart ook aangrenzende Natura 2000-gebieden aangegeven. Dit geldt ook voor grensoverschrijdende gebieden in Duitsland en België. Aan de indicatief aangeduide begrenzing van deze gebieden kunnen geen rechten worden ontleend. Voor de begrenzing van deze gebieden wordt verwezen naar de kaarten van de betreffende aangewezen of aangemelde gebieden. In geval van buitenlandse gebieden betreft dit documentatie die door de betreffende deelstaten van Duitsland (Niedersachsen, Nordrhein-Westfalen) en gewesten van België (Vlaanderen en Wallonië) is gepubliceerd.

Voor de begrenzing van Natura 2000-gebieden geldt de volgende algemene exclaveringsformule: Bestaande bebouwing, tuinen, erven, verhardingen en hoofdspoorwegen maken geen deel uit van het aangewezen gebied, tenzij daarvan in paragraaf 3.3 is afgeweken. Voor de gebruikte begrippen gelden de volgende definities (voor zover van toepassing in het onderhavige gebied):

- **Bebouwing** betreft één of meer gebouwen, of bouwwerken geen gebouwen zijnde. **Gebouw:** elk bouwwerk dat een voor mensen toegankelijke overdekte geheel of gedeeltelijk met wanden omsloten ruimte vormt. **Bouwwerk:** elke constructie van enige omvang van hout, steen, metaal of ander materiaal, welke hetzij direct of indirect met de grond verbonden is hetzij direct of indirect steun vindt in of op de grond.

- Erven zijn de onmiddellijk aan een woning of ander gebouw gelegen, daarbij behorende en daarmee in gebruik zijnde, terreinen.
- Tuinen zijn in de onmiddellijke nabijheid van een woning of ander gebouw gelegen intensief onderhouden terreinen beplant met siergewassen en gazons of in gebruik als moestuin die zich duidelijk onderscheiden van de omgeving. Tuinen zijn meestal besloten en omheind middels een afrastering, schutting, muur of haag, of (deels) omgeven door een sloot.
- Verhardingen (van kunstmatige aard) kunnen bijvoorbeeld zijn: wegen, pleinen, parkeervoorzieningen en steenglooiingen. Wegen betreffen alle voor het gemotoriseerd verkeer in gebruik zijnde kunstmatig verharde wegen met inbegrip van de daarin liggende bruggen en duikers en de tot die wegen behorende paden en bermen of zijkanten.
- Hoofdspoorwegen betreffen spoorlijnen die zijn opgenomen in het Besluit aanwijzing hoofdspoorwegen (Stb. 2004, nr. 722).

Conform artikel 15 van de Wet kenbaarheid publiekrechtelijke beperkingen onroerende zaken (Stb. 2004, 31) zal het definitieve aanwijzingsbesluit voor wat betreft de kadastrale percelen die geheel of gedeeltelijk binnen het aangewezen gebied zijn gelegen, in de kadastrale registratie als beperking worden ingeschreven. Kadastrale percelen die over een breedte van minder dan 5 meter overlappen met het aangewezen gebied worden geacht daarvan geen deel uit te maken. Dit betekent dat bij de definitieve aanwijzing aldaar de kadastrale lijn zal worden aangehouden. Hierbij wordt er vanuitgegaan dat de kadastrale lijn een betrouwbare grens vormt tussen verschillende terreintypen voortkomend uit verschillen in grondgebruik (bv. een wegberm langs een graslandperceel).

Met betrekking tot het grensverloop langs hoofdspoorwegen, watergangen, waterkerende dijken en de duinvoet geldt het volgende voor zover van toepassing in het onderhavige gebied:

- Langs hoofdspoorwegen geldt artikel 20 van de Spoorwegwet.
- Waar de buitengrens van een gebied wordt gevormd door een watergang die op de kaart slechts door een enkelvoudige lijn wordt aangegeven, wordt de grens gelegd op de watergrens die, gezien vanuit het gebied, aan de overzijde is gelegen indien dergelijke wateren een ecologisch en/of waterhuishoudkundige eenheid vormen met de aanwezige waterafhankelijke habitattypen en/of leefgebieden van soorten.
- Waar de buitengrens van een (deelgebied van een) Habitatrichtlijngebied samenvalt met een waterkerende dijk ligt de grens op de buitenkruinlijn (aan de gebiedszijde) tenzij het betreffende dijktaalud geen actuele of potentiële betekenis heeft voor de instandhouding van het gebied.
- In de overige gevallen waar de buitengrens samenvalt met een waterkerende dijk ligt de grens op de teen van de dijk (aan de gebiedszijde).
- De zeewaartse grens van duingebieden loopt langs de duinvoet van het buitenduin. Bij duinaangroei verplaatst de grens zich zeewaarts, bij duinafslag landinwaarts met de duinvoet mee.

4. NATURA 2000-WAARDEN

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt allereerst een opsomming gegeven van de waarden waaraan het gebied zijn betekenis ontleent als Habitatrichtlijngebied en Vogelrichtlijngebied. Wat betreft de aanwijzing als Habitatrichtlijngebied wordt in paragrafen 4.2.1 en 4.2.2 een lijst gegeven van de habitattypen (met vermelding van de aanwezige subtypen) en Habitatrichtlijnsoorten waarvoor het gebied is aangewezen. Paragraaf 4.2.3 vermeldt de vogelsoorten waarvoor het gebied onder de Vogelrichtlijn is aangewezen. Op alle vermelde habitattypen en soorten is een instandhoudingsdoelstelling van toepassing (zie hoofdstuk 5).

Vervolgens wordt in paragraaf 4.3 vermeld welke selectiecriteria op het Habitatrichtlijngebied van toepassing zijn. Tenslotte beschrijft paragraaf 4.4 de verspreiding van habitattypen en soorten binnen het gebied, ter onderbouwing van de gevolgde gebiedsbegrenzing.

4.2 Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen

4.2.1 Habitatrichtlijn: habitattypen (bijlage I⁴)

Het gebied is aangewezen voor de volgende natuurlijke habitats opgenomen in bijlage I van de Habitatrichtlijn, waarvoor het gebied een bijdrage levert aan de instandhouding op landelijk niveau. Ten behoeve van de nationale uitwerking van de Habitatrichtlijn is een deel van de habitattypen verdeeld in subtypen, vanwege de zeer ruime variatie in fysieke omstandigheden en soortensamenstelling. De namen van de habitattypen en daarvan afgeleide subtypen zullen verder met hun verkorte namen worden aangeduid. In bijlage B.4 zijn alle gebieden vermeld waarvoor de betreffende habitattypen zijn aangemeld. Wijzigingen ten opzichte van de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) zijn verklaard in bijlage B.1 van deze Nota van toelichting.

H1310 Eenjarige pioniersvegetaties van slik- en zandgebieden met *Salicornia* spp. en andere zoutminnende planten

Verkorte naam Zilte pionierbegroeiingen

betreft de subtypen:

H1310A Zilte pionierbegroeiingen (*zeekraal*)

H1310B Zilte pionierbegroeiingen (*zeevetmuur*)

H1330 Atlantische schorren (*Glauco-Puccinellietalia maritimae*)

Verkorte naam Schorren en zilte graslanden

betreft het subtype:

H1330B Schorren en zilte graslanden (*binnendijks*)

H2130 *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie ("grijze duinen")

Verkorte naam Grijze duinen

betreft het subtype:

H2130B *Grijze duinen (*kalkarm*)

H2160 Duinen met *Hippophaë rhamnoides*

Verkorte naam Duindoornstruwelen

⁴ Bijlagen I en II laatstelijk aangepast op 20 november 2006, Richtlijn 2006/105/EG, Pb EG L 363, 20.12.2006, p. 368-405 (zie ook rectificatie PB EG L 80, 21.3.2007, p. 15).

H2170 Duinen met *Salix repens* spp. *argentea* (*Salicion arenariae*)
 Verkorte naam Kruiplwilgstruwelen

H2190 Vochtige duinvalleien
 Verkorte naam Vochtige duinvalleien

betreft het subtype:

H2190B Vochtige duinvalleien (*kalkrijk*)

H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones

Verkorte naam Ruigten en zomen

betreft het subtype:

H6430B Ruigten en zomen (*harig wilgenroosje*)

4.2.2 Habitatrichtlijn: soorten (bijlage II⁴)

Het gebied is aangewezen voor de volgende soorten opgenomen in bijlage II van de Habitatrichtlijn, waarvoor het gebied een wezenlijke functie in de levenscyclus vervult. Hiermee wordt een bijdrage geleverd aan de instandhouding op landelijk niveau. In bijlage B.4 zijn alle gebieden vermeld waarvoor de betreffende soorten zijn aangemeld. Wijzigingen ten opzichte van de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) zijn verklaard in bijlage B.1 van deze Nota van toelichting.

H1340 *Noordse woelmuis (*Microtus oeconomus arenicola*)

H1903 Groenknolorchis (*Liparis loeselii*)

4.2.3 Vogelrichtlijn: vogelsoorten (bijlage I en artikel 4.2)

Het gebied is aangewezen voor de volgende soorten opgenomen in bijlage I van de Vogelrichtlijn⁵:

A007 Kuifduiker (*Podiceps auritus*)
A026 Kleine zilverreiger (*Egretta garzetta*)
A034 Lepelaar (*Platalea leucorodia*)
A037 Kleine zwaan (*Cygnus colombianus*)
A045 Brandgans (*Branta leucopsis*)
A081 Bruine kiekendief (*Circus aeruginosus*)
A103 Slechtvalk (*Falco peregrinus*)
A132 Kluut (*Recurvirostra avosetta*)
A138 Strandplevier (*Charadrius alexandrinus*)
A140 Goudplevier (*Pluvialis apricaria*)
A157 Rosse grutto (*Limosa lapponica*)
A191 Grote stern (*Sterna sandvicensis*)
A193 Visdief (*Sterna hirundo*)
A195 Dwergstern (*Sterna albifrons*)

Andere geregeld voorkomende trekvogels waarvoor het gebied van betekenis is als broed-, rui- en/of overwinteringsgebied en rustplaatsen in hun trekzones (artikel 4.2):

A004 Dodaars (*Tachybaptus ruficollis*)
A005 Fuut (*Podiceps cristatus*)
A008 Geoorde fuut (*Podiceps nigricollis*)

⁵ laatstelijk aangepast op 20 november 2006, Richtlijn 2006/105/EG, Pb EG L 363, 20.12.2006, p. 368-405

A017	Aalscholver (<i>Phalacrocorax carbo</i>)
A041	Kolgans (<i>Anser albifrons</i>)
A043	Grauwe gans (<i>Anser anser</i>)
A046	Rotgans (<i>Branta bernicla</i>)
A048	Bergeend (<i>Tadorna tadorna</i>)
A050	Smient (<i>Anas Penelope</i>)
A051	Krakeend (<i>Anas strepera</i>)
A052	Wintertaling (<i>Anas crecca</i>)
A053	Wilde eend (<i>Anas platyrhynchos</i>)
A054	Pijlstaart (<i>Anas acuta</i>)
A056	Slobeend (<i>Anas clypeata</i>)
A067	Brilduiker (<i>Bucephala clangula</i>)
A069	Middelste zaagbek (<i>Mergus serrator</i>)
A125	Meerkoet (<i>Fulica atra</i>)
A130	Scholekster (<i>Haematopus ostralegus</i>)
A137	Bontbekplevier (<i>charadrius hiaticula</i>)
A141	Zilverplevier (<i>Pluvialis squatarola</i>)
A149	Bonte strandloper (<i>Calidris alpina alpina</i>)
A160	Wulp (<i>Numenius arquata</i>)
A162	Tureluur (<i>Tringa tetanus</i>)
A169	Steenloper (<i>Arenaria interpres</i>)

In bijlage B.4 zijn alle gebieden vermeld waarin de betreffende vogelsoorten zijn opgenomen. Wijzigingen ten opzichte van de aanwijzing als Vogelrichtlijngebied (2000) zijn verklaard in bijlage B.2 van deze Nota van toelichting.

4.3 Habitatrictlijn: selectiecriteria

4.3.1 Habitattypen (bijlage I)

Voor niet-prioritaire habitattypen zijn in de eerste stap van het selectieproces in beginsel de “vijf belangrijkste gebieden” geselecteerd. Voor habitattypen welke verdeeld zijn in subtypen, geldt een aantal van “drie belangrijkste gebieden” per subtype. Voor prioritaire habitattypen⁶ geldt een aantal van “tien belangrijkste gebieden” en voor subtypen van prioritaire habitattypen een aantal van “vijf belangrijkste gebieden” per subtype. Verdeling in subtypen ten behoeve van de selectie is alleen toegepast indien de subtypen een verschillende verspreiding hebben en de beschikbare gegevens verdeling in subtypen toelaten. Voor enkele verspreid over het land voorkomende habitattypen, die in voldoende mate in gebieden zijn vertegenwoordigd die voor andere waarden zijn opgenomen, zijn geen gebieden geselecteerd⁷.

De betekenis van het gebied is afgemeten aan de aanwezige oppervlakte en zo nodig ook de representativiteit van het habitatype. In een tweede stap zijn eventueel nog extra gebieden toegevoegd met het oog op landelijke dekking, geografische spreiding en grensoverschrijding⁸ (zie ook bijlage B.3).

⁶ In bijlagen I en II van de Habitatrictlijn en in dit besluit aangeduid met een sterretje.

⁷ Habitattypen waarvoor geen gebieden zijn geselecteerd zijn: slijkgrasvelden (H1320) en ruigten en zomen, *moerasspirea* (H6430A) en ruigten en zomen, *droge bosranden* (H6430C).

⁸ De selectiecriteria zijn verder uitgewerkt in het Verantwoordingsdocument (2003).

4.3.2 Soorten (bijlage II)

Voor niet-prioritaire soorten opgenomen in bijlage II van de Habitatrichtlijn zijn in de eerste stap van het selectieproces in beginsel de “vijf belangrijkste gebieden” geselecteerd. Voor prioritaire soorten⁶ geldt een aantal van “tien belangrijkste gebieden”. Voor enkele verspreid over het land voorkomende soorten, die in voldoende mate in gebieden zijn vertegenwoordigd die voor andere waarden zijn opgenomen, zijn geen gebieden geselecteerd⁹. De betekenis van het gebied is afgemeten aan de omvang van de aanwezige populatie. In een tweede stap zijn eventueel nog extra gebieden toegevoegd met het oog op landelijke dekking, geografische spreiding en grensoverschrijding (zie ook bijlage B.3).

4.4 Verspreiding habitattypen en soorten in Grevelingen

De begrenzing van het Habitatrichtlijngebied is bepaald aan de hand van de ligging van habitattypen en leefgebieden van de soorten waarvoor het gebied is aangewezen. De verspreiding van de betreffende habitattypen en soorten binnen het gebied wordt in deze paragraaf globaal beschreven ter onderbouwing van de gevolgde begrenzing. Het is niet bedoeld als een uitputtende beschrijving.

Het habitatype zilte pionierbegroeiingen (zeekraal) (H1310A) komt vooral voor langs de oevers van de Slikken van Flakkee. Het andere subtype zeevetmuur (H1310B) wordt eveneens daar eveneens aangetroffen (vaak aansluitend op H1310A) en daarnaast ook op de Hompelvoet en langs het Dijkwater. Schorren en zilte graslanden (binnendijks) (H1330B) is zowel aanwezig op de Slikken van Flakkee, op de Slikken van Bommeneede en op de lagere delen van de Hompelvoet. Het habitatype *grijze duinen (kalkarm) (H2130B) komt voor op de Hompelvoet. Duindoornstruwelen (H2160) zijn aanwezig op de Punt (uitloper voorkomen Duinen Goeree) en verder verspreid op de Slikken van Flakkee en de eilanden. Kruipwilgstruwelen (H2170) en vochtige duinvalleien (kalkrijk) (H2190B) zijn aanwezig op de Slikken van Flakkee en de eilanden (Hompelvoet, Stampersplaat, Dwars in de Weg, Veermansplaat). Ruigten en zomen (harig wilgenroosje) (H6430B) komen verspreid voor op de hogere delen van de Slikken van Flakkee. De groenknolorchis (H1903) is talrijk aanwezig in vochtige duinvalleien op de Slikken van Flakkee en de eilanden. De *noordse woelmuis (H1340) komt verspreid over het gehele gebied voor: Kabbelaarsbank, De Punt (noordoostelijk gedeelte), Preekhilpolder (incl. de ten oosten daarvan gelegen oeverlanden), Markenje, Slikken van Flakkee (noordelijke deel), Slikken van Bommeneede, Dijkwater en op alle eilanden (incl. Ossehoek en Archipel).

5 INSTANDHOUDINGSDOELSTELLINGEN

5.1 Inleiding

Het ecologisch netwerk Natura 2000 moet de betrokken natuurlijke habitats en leefgebieden van soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding behouden of in voorkomend geval herstellen. Onder het begrip “instandhouding” wordt een geheel aan maatregelen verstaan die nodig zijn voor het behoud of herstel van natuurlijke habitats en populaties van wilde dier- en plantensoorten in een gunstige staat van instandhouding. Ingevolge artikel 4, vierde lid, Habitatrichtlijn worden bij aanwijzing als Habitatrichtlijngebied “tevens de prioriteiten vast[gesteld] gelet op het belang van de gebieden voor het in een gunstige staat van instandhouding behouden of herstellen van een type natuurlijke habitat [...]

⁹ Soorten waarvoor geen gebieden zijn geselecteerd zijn: zeeprrik (H1095), elft (H1102), zalm (1106), bittervoorn (H1134), kleine modderkruiper (H1149) en platte schijfhoren (H4056).

of van een soort [...] alsmede voor de coherentie van Natura 2000 en gelet op de voor dat gebied bestaande dreiging van achteruitgang en vernietiging”.

Deze bepaling is in artikel 10a, tweede lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 nader uitgewerkt. Op grond van dit artikel bestaat de verplichting om in een aanwijzing doelstellingen ten aanzien van de instandhouding van leefgebieden van vogelsoorten dan wel doelstellingen ten aanzien van de instandhouding van natuurlijke habitats of populaties van de in het wild levende dier- en plantensoorten op te nemen. Om die reden zijn voor elk Natura 2000-gebied instandhoudingsdoelstellingen ontwikkeld, waarbij per habitattypen en per (vogel)soort is uitgegaan van landelijke doelen en de bijdrage die een gebied redelijkerwijs kan leveren voor het bereiken van een gunstige staat van instandhouding op landelijk niveau. Tevens is daarbij aangegeven welke habitattypen en/of soorten ten koste mogen gaan van andere habitattypen en soorten. Voor een beperkt aantal soorten en habitattypen zijn op basis van artikel 10a, derde lid van de Natuurbeschermingswet 1998 ‘complementaire doelen’ geformuleerd. Het betreft soorten en habitattypen die onder druk staan en waarvoor Nederland in Europees verband een bijzondere verantwoordelijkheid heeft. Dit betekent dat aan een beperkt aantal Vogelrichtlijngebieden Habitatrichtlijndoelen zijn toegekend (en andersom) en dat aan een beperkt aantal Habitatrichtlijngebieden ‘ontwikkeldoelen’ zijn toegekend. Met behulp van deze complementaire doelen is de realisering van de landelijke doelen voldoende gewaarborgd. Deze doelen maken volwaardig onderdeel uit van de aanwijzingsbesluiten, maar de habitattypen en soorten worden niet aangemeld bij de Europese Commissie.

Voor de Natura 2000-gebieden zullen in beheerplannen instandhoudingsmaatregelen worden uitgewerkt die beantwoorden aan de gebiedsspecifieke ecologische vereisten van de betrokken natuurlijke habitats en soorten.

Als verdere invulling van het stellen van prioriteiten zijn voor de acht onderscheiden Natura 2000-landschappen¹⁰, op grond van de daar voorkomende habitattypen en soorten, hun landelijke betekenis van deze waarden binnen het betreffende landschap, de belangrijkste verbeteropgaven en de beïnvloedingsmogelijkheden, kernopgaven geformuleerd. Per landschap omvatten ze de belangrijkste behoud- en herstelopgaven. De kernopgaven stellen prioriteiten (‘richting geven’) en geven overeenkomsten en verschillen tussen en binnen de gebieden aan. Zij hebben in het bijzonder betrekking op habitattypen en soorten die sterk onder druk staan en/of waarvoor Nederland van groot of zeer groot belang is. De kernopgaven worden per Natura 2000-landschap behandeld en opgesomd in hoofdstuk 5 van het Natura 2000 doelendocument.

5.2 Algemene doelen

Behoud en indien van toepassing herstel van:

1. de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de ecologische samenhang van Natura 2000 zowel binnen Nederland als binnen de Europese Unie;
2. de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de biologische diversiteit en aan de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitats en soorten binnen de Europese Unie, die zijn opgenomen in bijlage I of bijlage II van de Habitatrichtlijn. Dit behelst de benodigde bijdrage van het gebied aan het streven naar een op landelijk niveau gunstige staat van instandhouding voor de habitattypen en de soorten waarvoor het gebied is aangewezen;

¹⁰ Het Natura 2000-landschap van het gebied waarop dit besluit betrekking heeft, staat vermeld in paragraaf 3.2 van deze Nota van toelichting.

3. de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied, inclusief de samenhang van de ecologische structuur en functies van de habitattypen en van de soorten waarvoor het gebied is aangewezen;
4. de op het gebied van toepassing zijnde ecologische vereisten van de habitattypen en soorten waarvoor het gebied is aangewezen.

5.3 Habitatrictlijn: habitattypen

H1310 Zilte pionierbegroeiingen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype zilte pionierbegroeiingen komt over een aanzienlijke oppervlakte voor in het gebied, voornamelijk aan de oevers van zandplaten. Beide subtypen worden aangetroffen, zowel zilte pionierbegroeiingen, *zeekraal* (subtype A) als zilte pionierbegroeiingen, *zevetmuur* (subtype B). Met name voor subtype B is de uitgestrektheid van de begroeiingen uitzonderlijk. Het voorkomen (locatie en areaal) van beide subtypen kan in ruimte en tijd variëren.

H1330 Schorren en zilte graslanden

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit schorren en zilte graslanden, *binnendijks* (subtype B).

Toelichting . De Grevelingen is het belangrijkste gebied voor subtype B omdat hier in vergelijking tot andere gebieden verreweg de grootste oppervlakte voorkomt (zie bijlage B.3).

H2130 *Grijze duinen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit grijze duinen, *kalkarm* (subtype B)

Toelichting De habitattypen grijze duinen, *kalkarm* (subtype B). Grijze duinen komen voor in de vorm van droge, soortenrijke graslanden. Het zijn jonge begroeiingen die in circa 30 jaar met begrazing zijn ontstaan. Bijzonderheden hierin zijn harlekijnorchis en herfstschroeforchis. Door natuurlijke successie vinden er verschuivingen plaats binnen de kortgrazige habitattypen, waarbij onduidelijk is in welke mate de huidige oppervlakten van de afzonderlijke subtypen te behouden zijn.

H2160 Duindoornstruwelen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Uitbreiding van dit habitatype ten koste van habitattypen grijze duinen (H2130) en vochtige duinvalleien (H2190) moet worden voorkomen.

H2170 Kruipwilgstruwelen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype kruipwilgstruwelen komt plaatselijk in goed ontwikkelde, kalkminnende vorm voor en vormt een successiestadium dat voorkomt uit habitatype vochtige duinvalleien (H2190). Het is de vraag hoe dit habitatype zich ten opzichte van habitattypen grijze duinen (H2130) en vochtige duinvalleien (H2190) zal ontwikkelen.

H2190 Vochtige duinvalleien

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit vochtige duinvalleien, *kalkrijk* (subtype B).

Toelichting De Grevelingen herbergt een relatief grote oppervlakte van het kalkminnende habitatype vochtige duinvalleien, *kalkrijk* (subtype B) in goed ontwikkelde vorm. Het betreft relatief jonge ecosystemen, naar verwachting zal op de langere duur onder het huidige beheer een verschuiving in de soortensamenstelling plaatsvinden van kalkindicerende soorten van vochtige duinvalleien, *kalkrijk* (subtype B) naar zuurindicerende soorten van vochtige duinvalleien, *ontkalkt* (subtype C) en mogelijk begroeiingen van habitatype grijze duinen (H2130) en kruipwilgstruwelen (H2170).

H6430 Ruigten en zomen

Doel Behoud oppervlakte en behoud kwaliteit ruigten en zomen, *harig wilgenroosje* (subtype B).

Toelichting Het habitatype ruigten en zomen, *harig wilgenroosje* (subtype B) komt hier in de vorm van heemstbegroeiingen in geringe omvang voor.

5.4 Habitatrichtlijn: soorten**H1340 *Noordse woelmuis**

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting Deze endemische ondersoort verkeert in een zeer ongunstige staat van instandhouding. De Grevelingen vormt één van de belangrijkste gebieden voor de noordse woelmuis in Zuidwest-Nederland, mede dankzij de isolatie van de populaties op de eilanden.

H1903 Groenknolorchis

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting De Groenknolorchis maakt onderdeel uit van habitatype vochtige duinvalleien (H2190) in het gebied. Op de langere termijn zal de hoeveelheid aan biotoop (kalkrijke duinvalleibegroeiingen) naar verwachting teruglopen door natuurlijke successie, ook onder een maairegime (dat noodzakelijk is om struweelvorming tegen te gaan). Voldoende verjonging is dan nodig om de populatie van de soort te behouden.

5.5 Vogelrichtlijn: broedvogels**A081 Bruine kiekendief**

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 20 paren.

Toelichting De bruine kiekendief is van oudsher een vrij zeldzame broedvogel. Vanaf de jaren tachtig heeft een duidelijke toename plaatsgevonden tot maximaal 20 paren in 1997 en 2001. In de periode 1999-2003 werden gemiddeld 17 paren per jaar geteld. Gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding is behoud voldoende. Het gebied levert onvoldoende draagkracht voor een zelfstandige sleutelpopulatie, maar draagt wel bij aan de draagkracht in de regio Zeeuwse Delta ten behoeve van een regionale sleutelpopulatie.

A132 Kluut

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor de populatie van het Deltagebied van ten minste 2.000 paren.

Toelichting De kluut is van oudsher een broedvogel met grote concentraties op de Slikken van Flakkee (max. 168 paren), de Hompelvoet (max. 80 paren) en de Slikken van Bommeneede (max. 66 paren). Na een aanvankelijke toename tot eind jaren tachtig (maximaal 592 paren in 1988) zijn de aantallen teruggelopen door het dichtgroeien van broedplaatsen door vegetatiesuccessie. De afgelopen 5 jaar bedraagt het aantal paren jaarlijks circa 230 met als minimum 163 paren in 2003. De kluut verkeert landelijk in een matig ongunstige staat van instandhouding. Het gebied heeft voldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie.

A137 Bontbekplevier

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor de populatie van het Deltagebied van ten minste 100 paren.

Toelichting Direct na de afsluiting in 1971 vestigde de bontbekplevier zich in de Grevelingen waarna een sterke groei optrad tot circa 100 paren in de periode 1979-1985. Belangrijkste broedplaatsen waren de Slikken van Flakkee, Veermansplaten en Hompelvoet. Sedertdien is het aantal paren gestaag teruggelopen tot een niveau van rond de 20 paren in de periode 1993-2003. Ondanks de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding is niet voor uitbreiding van de populatie gekozen gezien de onzekerheid in de ontwikkelingen in het Deltagebied. Mogelijkheden voor verbetering kwaliteit leefgebied zullen wel worden onderzocht. Het gebied levert onvoldoende draagkracht voor een zelfstandige sleutelpopulatie, maar draagt wel bij aan de draagkracht in de regio Zeeuwse Delta ten behoeve van een regionale sleutelpopulatie.

A138 Strandplevier

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor de populatie van het Deltagebied van ten minste 220 paren.

Toelichting Van oudsher is de strandplevier een broedvogel op (schelpen)strandjes langs de kust. Na de afsluiting vestigden zich vele paren op drooggevallen schorren en op werkeilanden. Eind jaren zeventig broedden ten minste 200 paren in de Grevelingen (bijvoorbeeld Slikken van Flakkee maximaal 117 paren, Veermansplaten 63 en Hompelvoet 60). Sedertdien vindt een gestage afname plaats door het ongeschikt worden van de broedplaatsen door vegetatiesuccessie en toenemende recreatie tot het huidige niveau van ruim 60 paren. Ondanks de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding is niet voor uitbreiding van de populatie gekozen gezien de onzekerheid in de ontwikkelingen in het Deltagebied. Mogelijkheden voor verbetering kwaliteit leefgebied zullen wel worden onderzocht. De sleutelpopulatie is alleen op regionaal niveau gedefinieerd (gebaseerd op 5 jaarsgemiddelden) vanwege het sterk wisselende voorkomen per gebied.

A191 Grote stern

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor de populatie van het Deltagebied van ten minste 4.000 paren.

Toelichting De grote stern broedt verspreid over het Deltagebied in een beperkt aantal kolonies die geregeld van plaats wisselen. Het is daarom van groot belang

op meerdere locaties waar de soort recentelijk heeft gebroed aandacht te besteden aan behoud van het leefgebied.

De grote stern broedt al van oudsher op de Hompelvoet. De afsluiting heeft daarin geen verandering gebracht. De populatie in de Grevelingen moet als één geheel gezien worden met de populatie van de Westerschelde.

Maximaal broedden in de Grevelingen 4.700 paren in 1986. Vanaf 1985 werd in de Grevelingen zowel op de Hompelvoet als op de plaat van Markenje gebroed, terwijl vanaf 1987 een deel van deze populatie ging broeden in de Westerschelde (Hooge Platen) en in België (Zeebrugge). In 2003 waren er weer 4.201 paren aanwezig in de Grevelingen. De laatste jaren zijn geen broedende paren van de grote stern in het gebied waargenomen. Ondanks de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding is uitbreiding van de populatie niet direct vereist, daar zich al jaren lang een geleidelijke toename aftekent. De sleutelpopulatie is alleen op regionaal niveau gedefinieerd vanwege het sterk wisselende voorkomen per gebied.

A193 Visdief

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor de populatie van het Deltagebied van ten minste 6.500 paren.

Toelichting Met name de Hompelvoet herbergt van oudsher een flinke kolonie visdieven; begin jaren tachtig circa 800 paren. Daarna trad een achteruitgang op. Het afgelopen decennium broeden jaarlijks zo'n 250-600 paren in het gebied (maximaal 611 in 1999). Voor een deel hangen de fluctuaties samen met het aanbod van geschikte broedlocaties binnen het gebied, maar zeker ook elders in het Deltagebied. Ondanks de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding is uitbreiding van de populatie niet direct vereist, daar zich al jaren lang een geleidelijke toename aftekent. Het gebied heeft voldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie.

A195 Dwergstern

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor de populatie van het Deltagebied van ten minste 300 paren.

Toelichting Pas na de afsluiting werd de Grevelingen een belangrijk broedgebied voor de dwergstern. Rond 1980 was op de Hompelvoet jaarlijks een kolonie aanwezig (circa 140 paren). Door vegetatiesuccessie werd de broedplaats ongeschikt. Het afgelopen decennium kwamen jaarlijks 2-39 paren tot broeden (het maximum werd in 2003 vastgesteld). Zo gauw geschikte broedlocaties worden geschapen weet de dwergstern ze te vinden (bijvoorbeeld Slikken van Bommenede in 2002). Ondanks de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding is uitbreiding van de populatie niet direct vereist, daar zich in recente jaren een geleidelijke toename aftekent. Het gebied heeft voldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie.

5.6 Vogelrichtlijn: niet-broedvogels

A004 Dodaars

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 70 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen dodaars zijn van nationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort onder andere een functie als foerageergebied. Het gebied levert als concentratiegebied de grootste bijdrage na het Veerse meer en

Oosterschelde. De dodaars heeft verder een nogal diffuse verspreiding. De soort is een wintergast, vooral aanwezig van oktober-maart. Populatieaantallen fluctueren in een bijna cyclisch patroon, gestuurd door strenge winters, maar recent heeft een opvallende toename plaatsgevonden. De dodaars komt vooral voor in beschutte delen van het gebied, zoals havens, sluizen en kreekresten, vaak foeragerend bij visnetten en fuiken. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A005 Fuut

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 1.600 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen futen zijn van nationale en internationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort onder andere een functie als foerageergebied. Het gebied levert de grootste bijdrage als overwinteringsgebied voor de fuut in Nederland. De soort is vooral aanwezig van oktober-februari. Tot voor kort was er met name een sterke toename in aantal van november op december. Het zwaartepunt van de verspreiding verschoof dan van het midden en oosten (Dwars in de Weg, Veermansplaat, Dijkwater) naar het westen. Een deel van deze vogels kwam waarschijnlijk onder andere vanuit de Voordelta en Oosterschelde, waar de piek al in oktober valt. Begin jaren negentig is de populatie sterk toegenomen, sinds 1993 fluctuerend maar sinds het seizoen 1999-2000 zijn de aantallen in december-maart weer aanzienlijk lager. Het aantalsverloop vertoont overeenkomsten met dat van de middelste zaagbek (A069) en de aalscholver (A017). De recente afname resulteert ook in een afname in het hele Deltagebied. De landelijk matig ongunstige staat van instandhouding heeft echter vooral betrekking op het IJsselmeergebied. Behoud van de huidige situatie is voldoende want de vermoedelijke oorzaak van de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding ligt niet in dit gebied.

A007 Kuifduiker

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 20 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen kuifduikers zijn van internationale en zeer grote nationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort onder andere een functie als foerageergebied. Het gebied levert de grootste bijdrage voor de kuifduiker in Nederland (aanwezigheid op Noordzee en Waddenzee echter slecht gedocumenteerd). De soort is een wintergast, vooral aanwezig van november-april. De kuifduiker is veel minder talrijk dan de geoorde fuut (A008)(tientallen), maar is eveneens recent toenemend tot internationaal belangrijke aantallen (maximum 198 in seizoen 2003/04). Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A008 Geoorde fuut

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 1.500 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen geoorde futen zijn van internationale en zeer grote nationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort onder andere een functie als foerageergebied. Het gebied levert veruit de grootste bijdrage voor de

georde fuut in Nederland. De soort is bijna het gehele jaar present, met minima in mei/juni en hoge aantallen vooral in augustus-september. In die periode wordt op de Grevelingen de rui doorgemaakt. De georde fuut komt verspreid over het hele meer voor, maar is vooral aanwezig op de overgang van ondiep naar dieper water. Sinds 1993 is de populatie in de ruiperiode sterk toegenomen (verviervoudigd); het seizoensmaximum is inmiddels groter dan 8.000. Ook de Nederlandse broedpopulatie is sterk toegenomen (tot circa 500 paar in 2000), maar de aantallen in de Grevelingen zijn zodanig hoog dat sprake moet zijn van een ruigebied met internationale aantrekkingskracht. Recent is ook in de wintermaanden sprake van een populatietoename. De georde fuut verkeert landelijk in een matig ongunstige staat van instandhouding.

A017 Aalscholver

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 310 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Het gebied heeft voor de aalscholver onder andere een functie als foerageergebied en als slaapplek. De draagkrachtschatting heeft vooral betrekking op de foerageerfunctie. De soort is vooral aanwezig in het vroege najaar, met maxima in september. In de jaren negentig was de populatie aanvankelijk stabiel, maar vanaf 1998 is de aalscholver in lagere aantallen aanwezig. Dit aantalsverloop vertoont overeenkomsten met dat van de fuut (A005) en de middelste zaagbek (A069). Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A026 Kleine zilverreiger

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 50 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen kleine zilverreigers zijn van grote nationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort onder andere een functie als foerageergebied en levert de grootste bijdrage in Nederland, met bijna een derde van de Nederlandse vogels. De kleine zilverreiger is vooral aanwezig in de nazomer, iets langer dan de lepelaar (A034) (augustus-oktober). De soort is aanwezig in de Grevelingen sinds 1993, sindsdien is er sprake van een sterke doorgaande populatietoename tot een voorlopig maximum van 269 vogels in 2003. Handhaving van de huidige situatie is voldoende want de landelijke staat van instandhouding is gunstig.

A034 Lepelaar

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 70 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen lepelaars zijn van nationale en internationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort onder andere een functie als foerageergebied. De soort is vooral aanwezig in de nazomer (augustus-september). De populatie is toegenomen in relatie met de groei van de Nederlandse populatie. Mogelijk vindt er uitwisseling plaats met de Voordelta bij een gunstig voedselaanbod in de Grevelingen. Hierbij gaat het vooral om brakwatergrondel, waarvan twee sterke jaarklassen een extra sterke toename van het aantal Lepelaars in 1997 en 1998 kunnen verklaren. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A037 Kleine zwaan

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 4 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Het gebied heeft voor de kleine zwaan onder andere een functie als slaappleats en als foerageergebied. Rond 1990 waren er relatief hoge aantallen, waarna een afname heeft plaatsgevonden, met mogelijk recent enig herstel. Handhaving van de huidige situatie is voldoende ondanks de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding, omdat het landelijke aantalsverloop vooral door omstandigheden in de broedgebieden wordt gestuurd.

A041 Kolgans

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 140 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Het gebied heeft voor de kolgans onder andere een functie als foerageergebied. Aantallen fluctueren sterk, er is geen duidelijke trend. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A043 Grauwe gans

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 630 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Het gebied heeft voor de grauwe gans onder andere een functie als foerageergebied en als slaappleats. De draagkrachtschatting heeft vooral betrekking op de foerageerfunctie. Zoals op de meeste plaatsen in Nederland zijn aantallen in de loop van de jaren negentig steeds sneller toegenomen. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A045 Brandgans

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 1.900 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen brandganzen zijn van internationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort onder andere een functie als foerageergebied en als slaappleats. De draagkrachtschatting heeft vooral betrekking op de foerageerfunctie. Het aantalsverloop fluctueert door uitwisseling met binnendijkse gebieden. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A046 Rotgans

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 1.700 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen rotganzen zijn van nationale en internationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort onder andere een functie als foerageergebied en als slaappleats. De Grevelingen levert na de Waddenzee en de Oosterschelde de grootste bijdrage voor de soort in Nederland. De draagkrachtschatting heeft vooral betrekking op de foerageerfunctie. Aantallen zijn min of meer stabiel. Behoud van de huidige situatie is voldoende, want er is geen landelijke herstelopgave geformuleerd.

A048 Bergeend

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 700 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Het gebied heeft voor de bergeend onder andere een functie als foerageergebied. De soort is vooral aanwezig in najaar en winter en neemt in aantal toe, net als in de rest van de zoute Delta. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A050 Smient

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 4.500 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Het gebied heeft voor de smient onder andere een functie als foerageergebied en als slaapplaats. De soort is een wintergast, aanwezig in september-maart. Er is sprake van schommelende aantallen zonder een duidelijke trend, ondanks de populatietoename in de Oosterschelde en Westerschelde. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A051 Krakeend

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 320 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen krakeenden zijn van internationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort onder andere een functie als foerageergebied. De soort is een wintergast, vooral aanwezig in november-maart. Sinds 1999 is de populatie sterk toegenomen, waardoor de Grevelingen de grootste bijdrage in de zoute Delta is gaan leveren met aantallen van internationale betekenis. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A052 Wintertaling

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied als bijdrage aan behoud populatie regio Deltagebied ten minste 510 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Het gebied heeft voor de wintertaling onder andere een functie als foerageergebied. De soort is vooral overwinteraar, aanwezig in de periode september-maart. Er is sprake van sterk fluctuerende aantallen zonder een duidelijke trend, ondanks de populatietoename in de Oosterschelde en Westerschelde. Behoud van de huidige situatie is voldoende, want er is geen landelijke herstelopgave geformuleerd.

A053 Wilde eend

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 2.900 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Het gebied heeft voor de wilde eend onder andere een functie als foerageergebied. Er is geen duidelijke trend. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A054 Pijlstaart

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 60 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Het gebied heeft voor de pijlstaart onder andere een functie als foerageergebied. Er is sprake van fluctuerende aantallen met een

toenemende tendens. Behoud van de huidige situatie is voldoende, want er is geen landelijke herstelopgave geformuleerd.

A056 Slobeend

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 50 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Het gebied heeft voor de slobeend onder andere een functie als foerageergebied. Er is sprake van toenemende aantallen met enige fluctuatie. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A067 Brilduiker

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 620 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen brilduikers zijn van nationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort onder andere een functie als foerageergebied. Het gebied levert na de Oosterschelde en het Volkerak de grootste bijdrage voor de brilduiker in Nederland. De soort is een wintergast, vooral aanwezig in november-maart. De populatie is geleidelijk afgenomen, sinds 1999 zijn de aantallen beduidend lager, herinnerend aan het aantalsverloop van de grotere viseters. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A069 Middelste zaagbek

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 1.900 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen van de middelste zaagbek zijn van internationale en zeer grote nationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort onder andere een functie als foerageergebied. Het betreft het gebied met verreweg de grootste bijdrage als overwinteringsgebied voor de middelste zaagbek in Nederland (aantallen in de Noordzee en Waddenzee zijn echter slecht gedocumenteerd). De soort is vooral aanwezig in oktober-april, met name in het oosten en bij de Veermansplaat, in groepen op de overgang van ondiep naar diep, samen met geoorde futen (A008) en brilduikers (A067). In de tweede helft van de jaren tachtig en de eerste helft van de jaren negentig is de populatie sterk toegenomen, daarna eerst stabiel maar sinds seizoen 1999-2000 in oktober-december zijn de aantallen weer aanzienlijk lager. Dit patroon vertoont overeenkomsten met dat van de Fuut (A005) en de aalscholver (A017) en wordt mogelijk gestuurd door veranderingen in visstand. Anders dan bij fuut (A005) en aalscholver (A017) is echter zeer recent (2002- 2003) weer sprake van hogere aantallen. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A103 Slechtvalk

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 10 vogels (seizoensmaximum).

Toelichting Aantallen slechtvalken zijn van nationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort onder andere een functie als foerageergebied. De Grevelingen levert na de Waddenzee en de Oosterschelde de grootste bijdrage voor de slechtvalk binnen het Natura 2000-netwerk. Er is sprake van een sterke

doorgaande populatietoename. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A125 Meerkoet

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 2.000 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Het gebied heeft voor de meerkoet onder andere een functie als foerageergebied. De soort komt onder meer voor foeragerend op grasland langs de Grevelingendam en rond jachthavens. Recent is de populatie sterk in aantal toegenomen. Behoud van de huidige situatie is voldoende, want er is geen landelijke herstelopgave geformuleerd.

A130 Scholekster

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 560 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Het gebied heeft voor de scholekster onder andere een functie als foerageergebied en als slaapplaats. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies. Er was sprake van relatief hoge aantallen in de tweede helft van de jaren negentig, daarna is de populatie weer in aantal afgenomen. Behoud van de huidige situatie is voldoende want de vermoedelijke oorzaak van de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding ligt niet in dit gebied.

A132 Kluut

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 80 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Het gebied heeft voor de kluut onder andere een functie als foerageergebied en als slaapplaats. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies. De soort is het hele jaar present, met lage aantallen in december-februari en hoge aantallen in april-juni, door invloed van de lokale broedpopulatie. Het aantalsverloop is min of meer stabiel. Behoud van de huidige situatie is voldoende, want er is geen landelijke herstelopgave geformuleerd.

A137 Bontbekplevier

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 50 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Het gebied heeft voor de bontbekplevier onder andere een functie als foerageergebied en als slaapplaats. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies. De populatie die in West- en Zuid-Afrika overwintert, trekt door de Grevelingen in augustus-september en in mei, en zorgt voor de grootste pieken in het seizoensverloop. De najaarspiek is sinds de jaren tachtig verschoven van augustus naar september en in de tweede helft van de jaren negentig in betekenis afgenomen. De najaarspiek is aanvankelijk in betekenis toegenomen en is recent min of meer stabiel tot licht afgenomen. In de andere maanden, waarin het vooral gaat om de populatie die in West-Europa en Noord-Afrika overwintert (met een afzonderlijk herkenbare doortrekpiek in maart), is sprake van een min of meer doorgaande populatietoename, die door de lagere aantallen echter de recente afname van de eerstgenoemde populatie niet volledig compenseert.

Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A138 Strandplevier

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 20 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen strandplevieren zijn van nationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort onder andere een functie als foerageergebied en als slaappleaats. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies. Het gebied levert na de Westerschelde en Oosterschelde de grootste bijdrage voor de strandplevier binnen Nederland. De soort is vooral aanwezig in de zomer en het najaar (mei-oktober). Aantallen zijn min of meer stabiel, maar met begin jaren negentig een verschuiving van juli-augustus (najaarstrek) naar april-juni (broedtijd). De aantallen doortrekkers in Nederland worden grotendeels bepaald door de omvang van de eigen broedpopulatie en de afname is voor een groot deel een gevolg van verlies aan geschikte broedgebieden. De draagkrachtschatting is berekend over de periode na de grootste landelijke afname, 1989-2003. De soort verkeert landelijk in een zeer ongunstige staat van instandhouding.

A140 Goudplevier

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 2.600 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen goudplevieren zijn van nationale en internationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort onder andere een functie als foerageergebied en als slaappleaats. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies. Het gebied levert als wetland na de Waddenzee de grootste bijdrage voor de goudplevier binnen Nederland. Het seizoensverloop vertoont pieken in november-december en in februari-maart. In de Grevelingen is een duidelijke populatietoename, waarbij de voorjaarspiek aanzienlijk hoger is geworden dan de najaarspiek, terwijl de zwaartepunten verschoven van december naar november en van maart naar februari. De landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding heeft zijn oorsprong in een afname in de landelijke gebieden. Behoud van de huidige situatie is voldoende want de vermoedelijke oorzaak van de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding ligt niet in dit gebied.

A141 Zilverplevier

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 130 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Het gebied heeft voor de zilverplevier onder andere een functie als foerageergebied en als slaappleaats. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies. De populatie is toegenomen, weliswaar met enige fluctuaties. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A149 Bonte strandloper

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 650 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Het gebied heeft voor de bonte strandloper onder andere een functie als foerageergebied en als slaappleaats. De draagkrachtschatting heeft

betrekking op beide functies. De soort is een overwinteraar, aanwezig in oktober-maart. Aantallen fluctueren, mogelijk met enige toename, aandeel op de totale Delta is echter klein. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A157 Rosse grutto

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 30 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Het gebied heeft voor de rosse grutto onder andere een functie als foerageergebied en als slaappleaats. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies. In de jaren negentig heeft een opvallende afname in aantallen plaatsgevonden. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A160 Wulp

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 440 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Het gebied heeft voor de wulp onder andere een functie als foerageergebied en als slaappleaats. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies. De populatie is toegenomen in de loop van de jaren negentig. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A162 Tureluur

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 170 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Het gebied heeft voor de tureluur onder andere een functie als foerageergebied en als slaappleaats. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies. De populatie is enigszins toegenomen. Behoud van de huidige situatie is voldoende, want er is geen landelijke herstelopgave geformuleerd.

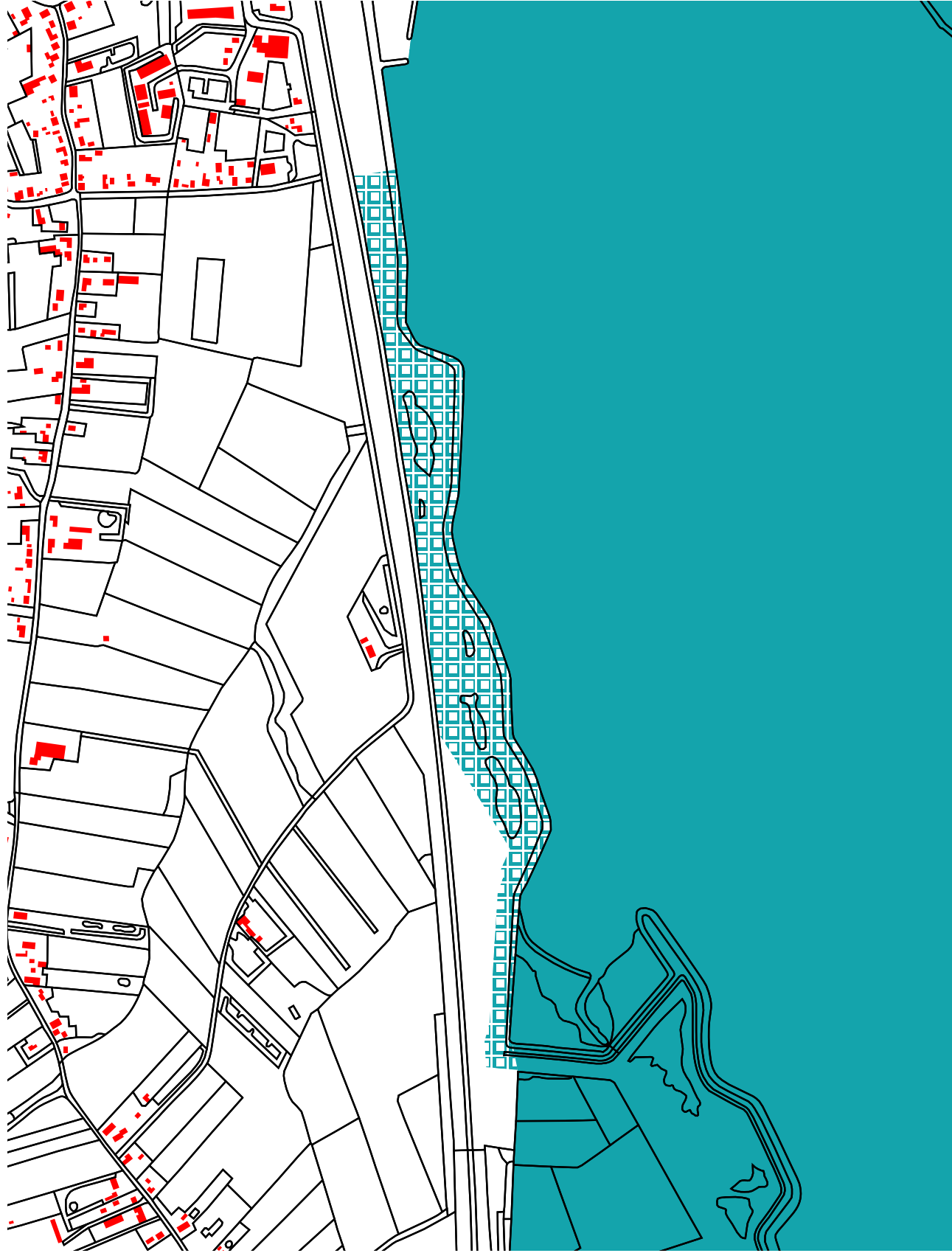
A169 Steenloper

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 30 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Het gebied heeft voor de steenloper onder andere een functie als foerageergebied en als slaappleaats. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies. De soort is het hele jaar present, maar met lage aantallen in juni en juli. Na een forse afname eind jaren tachtig, is de populatie min of meer stabiel. In de Grevelingen gaat het slechts om enkele tientallen vogels. Behoud van de huidige situatie is voldoende want de vermoedelijke oorzaak van de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding ligt niet in dit gebied.

Uitbreiding Grevelingen ten oosten Preekhilpolder

Bijlage A

Topografie 2005.shp
Vogelrichtlijn 2006.shp
Vr uitbreiding.shp
Bebouwing 2005.shp

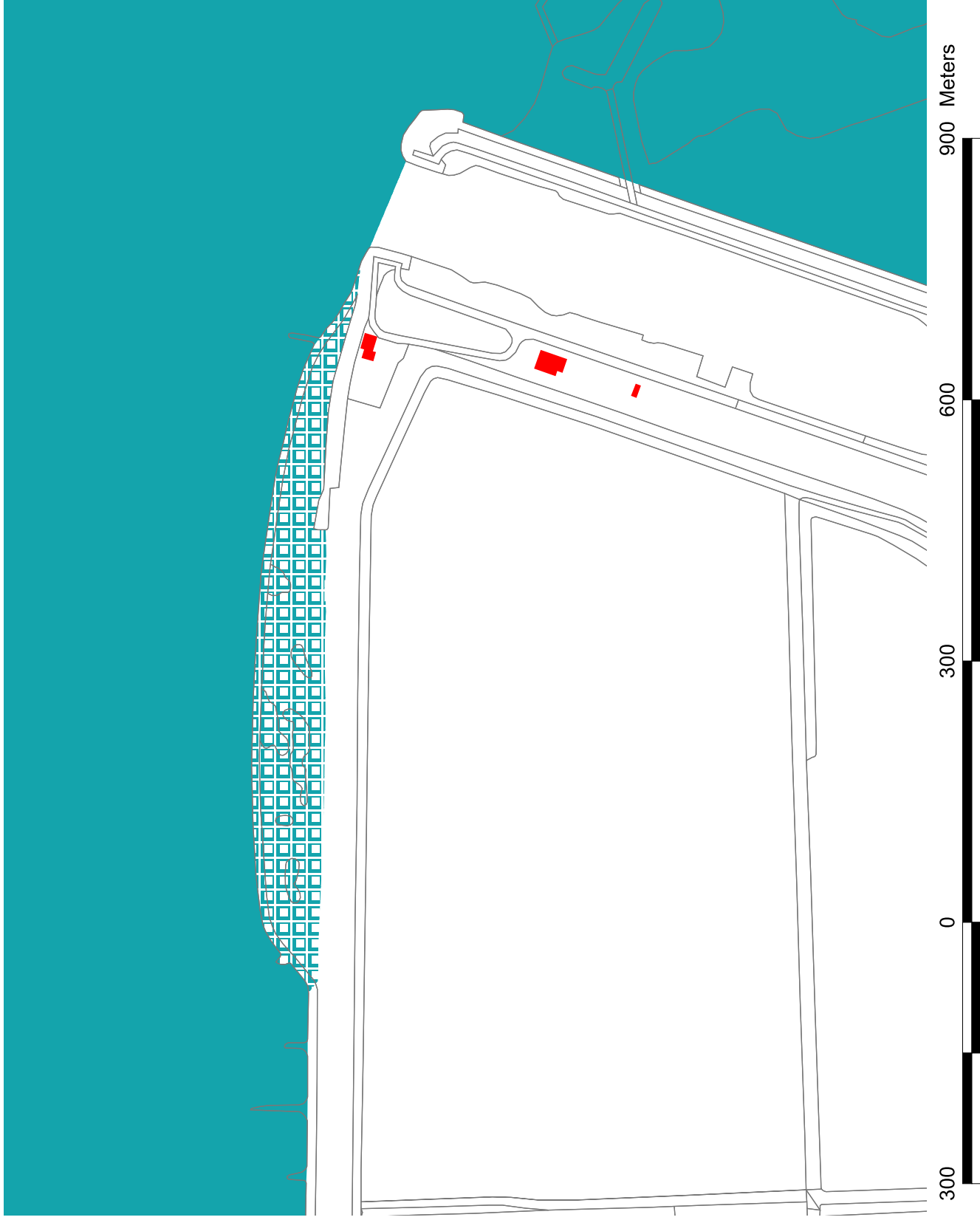
1000 Meters

500

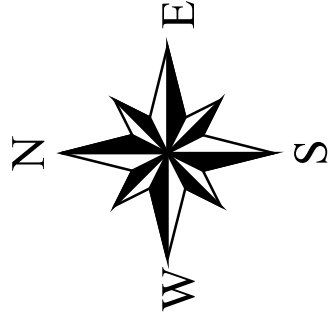
0

500

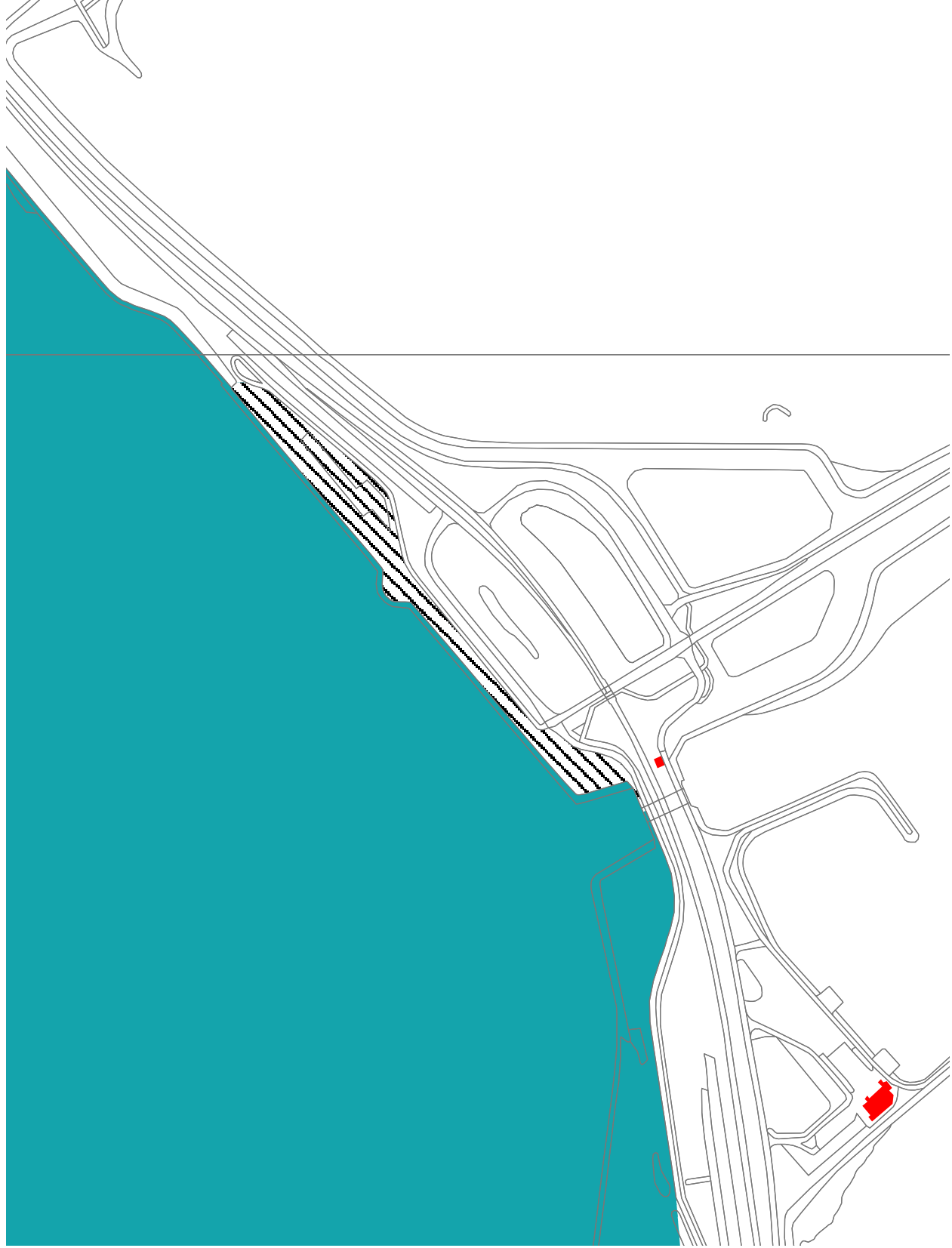
Uitbreiding Grevelingen, Bommeneede

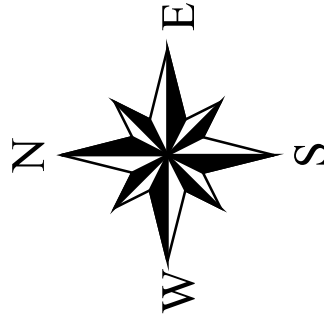
Topografie 2005.shp
Vogelrichtlijn 2006.shp
Vr uitbreiding.shp
Bebouwing 2005.shp

Verkleining Grevelingen bij Clinckerlant

- Topografie 2005.shp
- Vr vervallen.shp
- Vogelrichtlijn 2006.shp
- Vr uitbreiding.shp
- Bebouwing 2005.shp

Toelichting op wijzigingen Natura 2000-waarden, op selectie als Habitatrictlijngebied en op toewijzing van instandhoudingsdoelstellingen

- B1. Wijzigingen in habitattypen en soorten ten opzichte van aanmelding als Habitatrictlijngebied (paragraaf 4.2.1 en 4.2.2)
- B2. Wijzigingen in vogelsoorten ten opzichte van eerdere aanwijzing als Vogelrichtlijngebied (paragraaf 4.2.3)
- B3. Toepassing selectiecriteria Habitatrictlijngebieden (paragraaf 4.3)
- B4. Toewijzing instandhoudingsdoelstellingen (hoofdstuk 5)

B1. Wijzigingen in habitattypen en soorten ten opzichte van aanmelding

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) is het gebied ook aangewezen voor de habitattypen grijze duinen (H2130) en duindoornstruwelen (H2160). Grijze duinen komen voor binnen de begrenzing van het gebied, op de Hompelvoet. Duindoornstruwelen zijn aanwezig op de Punt en verder verspreid op de Slikken van Flakkee en de eilanden.

B2. Wijzigingen in vogelsoorten ten opzichte van eerdere aanwijzing

De vogelsoorten waarvoor het gebied in 2000 is aangewezen, zijn ontleend aan SOVON (2000)¹¹. De criteria die daarin zijn opgenomen zijn ontleend aan de Nota van Antwoord Vogelrichtlijn 2000¹². Voor eventuele aanpassing van de betreffende vogelsoorten is gebruik gemaakt van SOVON & CBS (2005)¹³ waarin de ontwikkeling van vogelaantallen in de laatste decennia is beschreven. Dit rapport heeft ten grondslag gelegen aan de formulering van de instandhoudingsdoelstellingen voor de Vogelrichtlijnsoorten. In bijlage 1 van dit rapport zijn de verschillen aangegeven tussen de soortenlijsten per gebied die in beide rapporten zijn opgenomen.

- In vergelijking met de oorspronkelijke aanwijzing van maart 2000 zijn 2 vogelsoorten van bijlage I niet meer opgenomen: nonnetje (A068) en zwartkopmeeuw (A176).
- Opname van het nonnetje in dit gebied was gebaseerd op een onvolledige dataset of een éénmalig hoog aantal. Het gebied blijkt op grond van recente gegevens van marginale betekenis voor de landelijke staat van instandhouding van deze soort als niet-broedvogel en er is geen landelijke verbeteropgave.
- De zwartkopmeeuw is verwijderd omdat de relatieve bijdrage van het gebied voor deze soort als broedvogel door sterke toename van de landelijke populaties inmiddels is afgenomen. Het gebied is slechts nog van marginale betekenis voor de landelijke staat van instandhouding van deze soort, waarvoor geen landelijke verbeteropgave is geformuleerd.

B3. Toepassing selectiecriteria Habitatrictlijngebieden

H1340 *Noordse woelmuis

Voor de aanmelding van Habitatrictlijngebieden zijn de volgende gebieden voor deze soort geselecteerd: Duinen en Lage Land Texel¹⁴ (002), Biesbosch (112), Haringvliet (109), Grevelingen (115), Nieuwkoopse Plassen & De Haeck (103), IJperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske (092), Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder (090), Polder Westzaan (091), Eilandspolder¹⁵ (089),

¹¹ Belangrijke vogelgebieden in Nederland 1993-97. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

¹² Nota van Antwoord Vogelrichtlijn (2000), bijlage 1, Selectiecriteria en methode van begrenzing

¹³ Trends van vogelaantallen in het Nederlandse Natura 2000-netwerk. Centraal Bureau voor de Statistiek & SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

¹⁴ Destijds bekend als Duinen Texel, Waal en Burg, Dijmanshuizen en de Bol.

¹⁵ Destijds bekend als Eilandspolder-oost.

Krammer-Volkerak (114), IJsselmeer¹⁶ (072), Groote Wielen (009) en Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving¹⁷ (010). Deze gebieden voldoen aan het selectie criterium van “tien belangrijkste gebieden” én het selectie criterium van geografische spreiding (Eilandspolder (089) en Krammer-Volkerak (114)). Met het oog op sterk onder druk staan van de metapopulatie in Friesland zijn in aanvulling op Oudegaasterbrekken, Fluessen (010) en omgeving, waar de soort relatief veel voorkomt, de Groote wielen en de Friese IJsselmeerkust geselecteerd.

H1903 Groenknolorchis

Voor de aanmelding van Habitatrichtlijngebieden zijn vijf gebieden voor deze soort geselecteerd: Duinen Terschelling (004), Duinen en Lage Land Texel (002), Weerribben (034), Voornes Duin (100) en Duinen Vlieland (003). Uit integrale tellingen en schattingen (2001) blijkt dat Grevelingen (115) en Wieden (035) respectievelijk 12 en 8% van de landelijke populatie (ca. 16.000 exemplaren) herbergen. Beide gebieden staan daarmee op de 4^e en 5^e plaats in rangorde van belangrijkheid. De aantallen in Voornes Duin (100) en Duinen Vlieland (003) liggen daar duidelijk onder (resp. 3 en 1% van de landelijke populatie).

H1330B Schorren en zilte graslanden (*binnendijks*)

Voor de aanmelding van Habitatrichtlijngebieden zijn voor dit habitatype de volgende vijf gebieden geselecteerd: Waddenzee (001), Duinen en Lage land Texel (002), Duinen Goeree (101), Oosterschelde (118) en Westerschelde (122).

In het Natura 2000 Doelendocument (2006) is dit habitatype inmiddels in twee subtypen verdeeld (resp. *buitendijks* en *binnendijks*) om recht te doen aan de ecologische variatie en gelet op het aanzienlijke verschil in ecologische vereisten. De “belangrijkste gebieden” voor dit subtype zijn: Grevelingen (115), Oosterschelde (118) en Yerseke en Kapelse Moer (121)¹⁸. Van deze gebieden herbergt Grevelingen (115) de grootste oppervlakte (30-40% landelijke oppervlakte), Oosterschelde (118) (20-30%, o.a. inlagen Schouwen-Duiveland) en Yerseke en Kapelse Moer (121) (10-20%). In andere gebieden zijn slechts relatief kleine oppervlakten aanwezig.

B4. Toewijzing instandhoudingsdoelstellingen

De hier vermelde gebiedsdoelen van de Natura 2000-gebieden die buiten dit aanwijzingsbesluit vallen en waarvan de definitieve besluiten op het moment van vaststelling van onderhavig besluit nog niet zijn vastgesteld, moeten worden beschouwd als ‘indicatieve’ opgaven en kunnen nog aan verandering onderhevig zijn.

In dit onderdeel wordt voor ieder habitatype, habitatsoort, broedvogelsoort en niet-broedvogelsoort waarvoor onderhavig gebied is aangewezen, inzichtelijk gemaakt hoe de landelijke doelstelling is uitgewerkt in de Natura 2000-gebieden. De niet-broedvogelsoorten waarvoor zowel landelijk als in alle gebieden een behoudsopgave is gesteld zijn samengevat in één tabel met alleen de huidige relatieve bijdrage van onderhavig Natura 2000-gebied. Waar in de vogeltabellen wordt geschreven A...b betreft het een broedvogel en waar wordt geschreven A...n betreft het een niet-broedvogel. Regels in cursief betreffen complementaire doelen (toelichting in Natura 2000 Doelendocument, paragraaf 3.3).

Onder iedere tabel wordt de landelijke staat van instandhouding (Svl) van betreffende habitatype of (vogel)soort genoemd. Indien de landelijke doelstelling van betreffende waarde afwijkt van wat kan worden verwacht uit de staat van instandhouding, is dit hier gemotiveerd. Indien de instandhoudingsdoelstelling van onderhavig gebied afwijkt van de landelijke doelstelling dan is dit nader gemotiveerd.

¹⁶ Voorheen Friese IJsselmeerkust.

¹⁷ Destijds bekend als Oudegaasterbrekken, Gouden Bodem en Fluessen.

¹⁸ Dit Habitatrichtlijngebied is oorspronkelijk aangemeld als onderdeel van Oosterschelde maar is nu samengevoegd met het gelijknamige Vogelrichtlijngebied.

4.1 Habitatrictlijn: habitattypen

Habitatype H1310A - Zilte pionierbegroeiingen (zeekraal)				
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en behoud kwaliteit				
Gebied nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	ontwerpbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	ontwerpbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	ontwerpbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	ontwerpbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	ontwerpbesluit
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	ontwerpbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	besluit
113	Voordelta	behoud	behoud	besluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	ontwerpbesluit
118	Oosterschelde	uitbreiding	behoud	ontwerpbesluit
121	Yerseke en Kapelse Moer	behoud	behoud	ontwerpbesluit
122	Westerschelde & Saefthinghe	uitbreiding	behoud	ontwerpbesluit
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	ontwerpbesluit

De staat van instandhouding van habitatype zilte pionierbegroeiingen, *zeekraal* (subtype A) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk ‘matig ongunstig’ en ‘gunstig’¹⁹. De gebiedsdoelstelling wijkt af van de landelijke doelstelling. Landelijke uitbreiding van oppervlakte wordt nagestreefd in andere gebieden, waar de oppervlakte van het habitatype erg achteruit is gegaan.

Habitatype H1310B - Zilte pionierbegroeiingen (zeevetmuur)				
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit				
Gebied nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	ontwerpbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	ontwerpbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	ontwerpbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	ontwerpbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	ontwerpbesluit
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	ontwerpbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	besluit
113	Voordelta	behoud	behoud	besluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	ontwerpbesluit
118	Oosterschelde	behoud	behoud	ontwerpbesluit
121	Yerseke en Kapelse Moer	behoud	behoud	ontwerpbesluit
122	Westerschelde & Saefthinghe	behoud	behoud	ontwerpbesluit

De staat van instandhouding voor het habitatype zilte pionierbegroeiingen, *zeevetmuur* (subtype B) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk ‘gunstig’ en ‘matig ongunstig’.²⁰ De gebiedsdoelen zijn in overeenstemming met de landelijke doelstelling.

¹⁹ In het Natura 2000 doelendocument 2006 zijn deze twee beoordelingen abusievelijk verwisseld.

²⁰ De beschreven ‘staat van instandhouding’ wijkt af van de ‘staat van instandhouding’ zoals gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006). Zie het Natura 2000 profielendocument (2008) voor een nadere uitleg.

Habitatype H1330B - Schorren en zilte graslanden (<i>binnendijks</i>)				
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en kwaliteit				
Gebied nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Besluit
001	Waddenzee	behoud ^a	behoud	ontwerpbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	ontwerpbesluit
091	Polder Westzaan	uitbreiding	verbetering	ontwerpbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	ontwerpbesluit
118	Oosterschelde	uitbreiding	behoud	ontwerpbesluit
121	Yerseke & Kapelse Moer	behoud	behoud	ontwerpbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	ontwerpbesluit
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	ontwerpbesluit
124	Groote Gat	geen	geen	ontwerpbesluit

(a) Achteruitgang in oppervlakte van habitatype Schorren en zilte graslanden, *binnendijks* (subtype B) ten gunste van habitatype Schorren en zilte graslanden, *buitendijks* (subtype A) is toegestaan.

De staat van instandhouding van het habitatype Schorren en zilte graslanden, *binnendijks* (subtype B) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk 'gunstig' en 'matig ongunstig'. De gebiedsdoelen voor het gebied Grevelingen zijn in overeenstemming met de landelijke doelstelling.

Habitatype H2130B Grijs duinen (<i>kalkarm</i>)				
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit				
Gebied nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Besluit
001	Waddenzee	behoud	verbetering	ontwerpbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	ontwerpbesluit
003	Duinen Vlieland	uitbreiding	verbetering	ontwerpbesluit
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	ontwerpbesluit
005	Duinen Ameland	uitbreiding	verbetering	ontwerpbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	verbetering	ontwerpbesluit
084	Duinen Den Helder - Callantsoog	behoud	behoud	ontwerpbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	uitbreiding	verbetering	ontwerpbesluit
086	Schoorlse Duinen	uitbreiding	verbetering	ontwerpbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	verbetering	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud	verbetering	ontwerpbesluit
097	Meijndel & Berkheide	uitbreiding	verbetering	ontwerpbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	verbetering	ontwerpbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	besluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	ontwerpbesluit
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	verbetering	ontwerpbesluit
117	Manteling van Walcheren	uitbreiding	verbetering	ontwerpbesluit

De staat van instandhouding voor het habitatype grijze duinen, *kalkarm* (subtype B) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk 'matig ongunstig' en 'zeer ongunstig'. Doelstelling van het gebied Grevelingen wijkt af van de landelijke doelstelling omdat het gebied te weinig kustdynamiek heeft om uitbreiding of verbetering te kunnen realiseren.

Habitatype H2160 - Duindoornstruwelen				
Landelijke doelstelling: behoud^a oppervlakte en behoud kwaliteit				
Gebied nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	ontwerpbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	ontwerpbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	ontwerpbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	ontwerpbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	ontwerpbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	ontwerpbesluit

084	Duinen Den Helder en Callantssoog	behoud	behoud	ontwerpbesluit
086	Schoorlse Duinen	behoud ^a	behoud	ontwerpbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud ^a	behoud	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud ^a	behoud	ontwerpbesluit
096	Coepelduynen	behoud	behoud	ontwerpbesluit
097	Meijndel & Berkheide	behoud ^a	behoud	ontwerpbesluit
098	Westduinpark & Wapendal	behoud ^a	behoud	ontwerpbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	behoud	ontwerpbesluit
100	Voornes Duin	behoud ^a	behoud	besluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud ^a	behoud	besluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	ontwerpbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud ^a	behoud	ontwerpbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud ^a	behoud	ontwerpbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	ontwerpbesluit
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	ontwerpbesluit

- (a) Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van uitbreiding oppervlakte van habitattypen grijze duinen (*H2130), vochtige duinvalleien (H2190) of duinbossen (H2180), mits de totale oppervlakte van goed ontwikkelde vormen niet afneemt. Afhankelijk van het voorkomen in de gebieden zullen 1 of meerdere van de begunstigde habitattypen (*H2130, H2180 of H2190) in de 'ten gunste' formulering van betreffende gebieden zijn opgenomen.

De staat van instandhouding voor het habitatype duindoornstruwelen is beoordeeld als 'gunstig'. De gebiedsdoelen zijn in overeenstemming met de landelijke doelstelling.

Habitatype H2170 Kruiwilgstruwelen				
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit ^a				
Gebied nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	ontwerpbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	ontwerpbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud ^b	behoud	ontwerpbesluit
005	Duinen Ameland	behoud ^b	behoud	ontwerpbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud ^b	behoud	ontwerpbesluit
084	Duinen Den Helder - Callantssoog	uitbreiding	verbetering	ontwerpbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	ontwerpbesluit
086	Schoorlse Duinen	behoud	behoud	ontwerpbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud ^b	behoud	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud ^b	behoud	ontwerpbesluit
096	Coepelduynen	behoud	behoud	ontwerpbesluit
100	Voornes Duin	behoud ^b	behoud	besluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	ontwerpbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud ^b	behoud	ontwerpbesluit

- (a) Lokaal uitbreiding oppervlakte van goed ontwikkelde vormen en lokaal verbetering kwaliteit.
 (b) De oppervlakte van matig ontwikkelde vormen mag afnemen ten gunste van uitbreiding van habitatype Vochtige duinvalleien (H2190).

De staat van instandhouding van het habitatype kruiwilgstruwelen is beoordeeld als 'gunstig'. De gebiedsdoelen voor het gebied Grevelingen zijn in overeenstemming met de landelijke doelstelling.

Habitatype H2190B Vochtige duinvalleien (kalkrijk)				
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit				
Gebied nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Besluit
001	Waddenzee	uitbreiding	verbetering	ontwerpbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	verbetering	ontwerpbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	ontwerpbesluit
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	behoud	ontwerpbesluit
005	Duinen Ameland	uitbreiding	verbetering	ontwerpbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	verbetering	ontwerpbesluit

007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	ontwerpbesluit
084	Duinen Den Helder - Callantsoog	uitbreiding	verbetering	ontwerpbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	behoud	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	ontwerpbesluit
097	Meijndel & Berkheide	uitbreiding	verbetering	ontwerpbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	behoud	ontwerpbesluit
100	Voornes Duin	uitbreiding	verbetering	besluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	uitbreiding	verbetering	besluit
114	Krammer-Volkerak	uitbreiding	behoud	concept-ontwerp
115	Grevelingen	behoud	behoud	ontwerpbesluit
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	verbetering	ontwerpbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	ontwerpbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	ontwerpbesluit

De staat van instandhouding van het habitatype vochtige duinvalleien, *kalkrijk* (subtype B) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als 'matig ongunstig'. De gebiedsdoelstelling voor het gebied Grevelingen wijkt af van de landelijke doelstelling. De Grevelingen herbergt een relatief grote oppervlakte van het kalkminnende habitatype vochtige duinvalleien, *kalkrijk* (subtype B) in goed ontwikkelde vorm. Het betreft relatief jonge ecosystemen, naar verwachting zal op langere duur onder het huidige beheer een verschuiving plaatsvinden van kalkindicerende soorten van vochtige duinvalleien naar zuurindicerende soorten van vochtige duinvalleien. Omdat het gebied buiten de directe invloedssfeer van de natuurlijke dynamiek ligt is verjonging relatief moeilijk te realiseren, er is dan ook een behoudsdoelstelling geformuleerd.

Habitatype H6430B Ruigten en zomen (<i>harig wilgenroosje</i>)				
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en behoud/verbetering kwaliteit^a				
Gebied nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Besluit
010	Oudegaasterbrekken , Fluessen en omgeving	behoud	behoud	ontwerpbesluit
038	Uiterwaarden IJssel	behoud	behoud	ontwerpbesluit
072	IJsselmeer	behoud	behoud	ontwerpbesluit
082	Uiterwaarden Lek	uitbreiding	behoud	ontwerpbesluit
089	Eilandspolder	behoud	behoud	ontwerpbesluit
090	Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder	behoud	behoud	ontwerpbesluit
091	Polder Westzaan	uitbreiding	behoud	ontwerpbesluit
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	ontwerpbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	besluit
108	Oude Maas	uitbreiding	behoud	ontwerpbesluit
109	Haringvliet	uitbreiding	verbetering	ontwerpbesluit
111	Hollands Diep	behoud	behoud	ontwerpbesluit
112	Biesbosch	uitbreiding	behoud	concept-ontwerp
114	Krammer-Volkerak	behoud ^b	behoud	concept-ontwerp
115	Grevelingen	behoud	behoud	ontwerpbesluit
124	Groote Gat	behoud	behoud	ontwerpbesluit

(a) Verbetering kwaliteit geldt voor de brakke varianten.

(b) Waarschijnlijk kan dit subtype bij voortschrijdende verzoeting niet behouden blijven, maar zullen hiervoor (minder bedreigde) zoete vormen ruigten en zomen, *moerasspirea* (subtype A) in de plaats komen.

De staat van instandhouding van het habitatype ruigten en zomen, *harig wilgenroosje* (subtype B) is op alle aspecten beoordeeld als 'matig ongunstig'. De instandhoudingsdoelstelling in het gebied Grevelingen wijkt af op het aspect oppervlakte van de landelijke doelstelling. Het gebied biedt voorsnog nauwelijks mogelijkheid tot uitbreiding oppervlakte van het habitatype.

4.2. Habitatrichtlijn: soorten

H1340 – Noordse woelmuis					
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie					
Gebied nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	verbetering	behoud	ontwerpbesluit
009	Groote Wielen	uitbreiding	verbetering	behoud	ontwerpbesluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	ontwerpbesluit
011	<i>Witte en Zwarte Brekken</i>	<i>uitbreiding</i>	<i>verbetering</i>	<i>uitbreiding</i>	<i>ontwerpbesluit</i>
012	<i>Sneekermeergebied</i>	<i>uitbreiding</i>	<i>verbetering</i>	<i>uitbreiding</i>	<i>ontwerpbesluit</i>
013	Alde Feanen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	ontwerpbesluit
072	IJsselmeer	uitbreiding	behoud	uitbreiding	ontwerpbesluit
089	Eilandspolder	behoud	behoud	behoud	ontwerpbesluit
090	Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder	behoud	behoud	behoud	ontwerpbesluit
091	Polder Westzaan	behoud	behoud	behoud	ontwerpbesluit
092	Ilperveld, Varkenland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	behoud	ontwerpbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	ontwerpbesluit
100	Voornes Duin	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	besluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	verbetering	uitbreiding	besluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	behoud	ontwerpbesluit
106	<i>Boezems Kinderdijk</i>	<i>behoud</i>	<i>behoud</i>	<i>behoud</i>	<i>ontwerpbesluit</i>
108	Oude Maas	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	ontwerpbesluit
109	Haringvliet	behoud	behoud	behoud	ontwerpbesluit
111	Hollands Diep	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	ontwerpbesluit
112	Biesbosch	behoud	behoud	behoud	concept-ontwerp
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	behoud	concept-ontwerp
115	Grevelingen	behoud	behoud	behoud	ontwerpbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud	verbetering	behoud	ontwerpbesluit
118	Oosterschelde	uitbreiding	behoud	uitbreiding	ontwerpbesluit

De staat van instandhouding van de noordse woelmuis is op het aspect leefgebied beoordeeld als 'zeer ongunstig'. De staat van instandhouding van het aspect populatie is onbekend²⁰. De gebiedsdoelstelling voor het gebied Grevelingen wijkt af van de landelijke doelstelling, omdat de soort overal in het gebied aanwezig is. Daarbij vormt behoud van de soort al een opgave voor het gebied, gezien concurrentie met andere muizensoorten.

H1903 - Groenknolorchis					
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit biotoop ten behoeve van uitbreiding populatie					
Gebied nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	behoud	ontwerpbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	behoud	ontwerpbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	behoud	ontwerpbesluit
005	Duinen Ameland	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	ontwerpbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	behoud	ontwerpbesluit
008	<i>Lauwersmeer</i>	<i>behoud</i>	<i>behoud</i>	<i>behoud</i>	<i>concept-ontwerp</i>
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	concept-ontwerp
034	Weerribben	behoud	behoud	behoud	ontwerpbesluit
035	Wieden	behoud	behoud	behoud	ontwerpbesluit
072	IJsselmeer	behoud	behoud	behoud	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	uitbreiding	ontwerpbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	behoud	ontwerpbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	behoud	ontwerpbesluit
100	Voornes Duin	uitbreiding	behoud	uitbreiding	besluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	behoud	ontwerpbesluit

115	Grevelingen	behoud	behoud	behoud	ontwerpbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud	behoud	behoud	ontwerpbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	behoud	ontwerpbesluit

De staat van instandhouding van de habitatsoort groenknolorchis is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als ‘matig ongunstig’²⁰. De gebiedsdoelstelling voor het gebied Grevelingen wijkt af van de landelijke doelstelling. De groenknolorchis maakt onderdeel uit van habitattypen H2190 vochtige duinvalleien. De Grevelingen herbergt een relatief grote oppervlakte van het kalkminnende habitattypen vochtige duinvalleien, *kalkrijk* (subtype B) in goed ontwikkelde vorm. Het betreft relatief jonge ecosystemen, door natuurlijke successie zal het habitattypen en daarmee de biotoop van de Groenknolorchis teruglopen. Voldoende verjonging is nodig om de populatie van de soort te behouden.

4.3 Vogelrichtlijn: broedvogels

Voor de doelen op gebiedsniveau die aangeven dat het leefgebied nog niet op orde is, is gekozen voor een “en/of” formulering. Daarmee wordt op het niveau van de Natura 2000-beheerplannen “ruimte gelaten” om te bepalen of ingezet wordt op uitbreiding omvang én verbetering kwaliteit leefgebied of dat wordt ingezet op alleen verbetering kwaliteit of alleen uitbreiding omvang leefgebied.

A081b – Bruine kiekendief				
Landelijke doelstelling: behoud omvang en behoud kwaliteit leefgebied				
Gebied nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	ontwerpbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	ontwerpbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	ontwerpbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	ontwerpbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	ontwerpbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	ontwerpbesluit
008	Lauwersmeer	behoud	behoud	concept-ontwerp
013	Alde Feanen	uitbreiding	verbetering	ontwerpbesluit
014	Deelen	uitbreiding	verbetering	ontwerpbesluit
035	Wieden	behoud	behoud	ontwerpbesluit
072	IJsselmeer	behoud	behoud	ontwerpbesluit
078	Oostvaardersplassen	behoud	behoud	ontwerpbesluit
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	ontwerpbesluit
109	Haringvliet	behoud	behoud	ontwerpbesluit
112	Biesbosch	behoud	behoud	concept-ontwerp
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	ontwerpbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	ontwerpbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	ontwerpbesluit

De staat van instandhouding van de bruine kiekendief (broedvogel) is beoordeeld als ‘gunstig’. De instandhoudingsdoelstelling voor het gebied Grevelingen sluit aan bij de landelijke doelstelling.

A132b – Kluut				
Landelijke doelstelling: behoud omvang en behoud kwaliteit leefgebied				
Gebied nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	ontwerpbesluit
008	Lauwersmeer	behoud	behoud	concept-ontwerp
109	Haringvliet	behoud	behoud	ontwerpbesluit
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	ontwerpbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	ontwerpbesluit
118	Oosterschelde	behoud	behoud	ontwerpbesluit
120	Zoommeer	behoud	behoud	concept-ontwerp
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	ontwerpbesluit
127	Markiezaat	behoud	behoud	ontwerpbesluit

De staat van instandhouding van de kluut (broedvogel) is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als respectievelijk 'gunstig' en 'matig ongunstig'. De instandhoudingsdoelstelling voor het gebied Grevelingen sluit aan bij de landelijke doelstelling.

A137b – Bontbekplevier				
Landelijke doelstelling: behoud omvang en behoud kwaliteit leefgebied				
Gebied nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	ontwerpbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	ontwerpbesluit
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	ontwerpbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	verbetering	ontwerpbesluit
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	ontwerpbesluit
008	Lauwersmeer	behoud	behoud	concept-ontwerp
072	IJsselmeer	behoud	behoud	ontwerpbesluit
109	Haringvliet	behoud	behoud	ontwerpbesluit
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	concept-ontwerp
115	Grevelingen	behoud	behoud	ontwerpbesluit
118	Oosterschelde	behoud	behoud	ontwerpbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	ontwerpbesluit
127	Markiezaat	behoud	behoud	ontwerpbesluit

De staat van instandhouding van de bontbekplevier (broedvogel) is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als respectievelijk 'zeer ongunstig' en 'matig ongunstig'. De instandhoudingsdoelstelling voor het gebied Grevelingen sluit aan bij de landelijke doelstelling.

A138b – Strandplevier				
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied				
Gebied nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Besluit
001	Waddenzee	uitbreiding	verbetering	ontwerpbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	ontwerpbesluit
003	Duinen Vlieland	uitbreiding	verbetering	ontwerpbesluit
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	ontwerpbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	verbetering	ontwerpbesluit
007	Noordzeekustzone	uitbreiding	verbetering	ontwerpbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	besluit
109	Haringvliet	behoud	behoud	ontwerpbesluit
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	concept-ontwerp
115	Grevelingen	behoud	behoud	ontwerpbesluit
118	Oosterschelde	uitbreiding	verbetering	ontwerpbesluit
120	Zoommeer	behoud	behoud	concept-ontwerp
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	ontwerpbesluit
127	Markiezaat	behoud	behoud	ontwerpbesluit

De staat van instandhouding van de strandplevier (broedvogel) is beoordeeld als 'zeer ongunstig'. De instandhoudingsdoelstelling voor het gebied Grevelingen wijkt af van de landelijke doelstelling. Ondanks de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding is niet voor uitbreiding van de populatie gekozen gezien de onzekerheid in de ontwikkelingen in het Deltagebied. Mogelijkheden voor verbetering kwaliteit leefgebied zullen wel worden onderzocht.

A191b – Grote stern				
Landelijke doelstelling: behoud omvang en behoud kwaliteit leefgebied				
Gebied nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	ontwerpbesluit
109	Haringvliet	behoud	behoud	ontwerpbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	ontwerpbesluit
118	Oosterschelde	behoud	behoud	ontwerpbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	ontwerpbesluit

De staat van instandhouding van de grote stern is beoordeeld op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als respectievelijk 'zeer ongunstig' en 'gunstig'. De instandhoudingsdoelstelling voor het gebied Grevelingen sluit aan bij de landelijke doelstelling.

A193b – Visdief				
Landelijke doelstelling: behoud omvang en behoud kwaliteit				
Gebied nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	ontwerpbesluit
072	IJsselmeer	behoud	behoud	ontwerpbesluit
073	Markermeer & IJmeer	behoud	behoud	ontwerpbesluit
077	Eemmeer & Gooimeer Zuidoever	behoud	behoud	ontwerpbesluit
092	Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	ontwerpbesluit
109	Haringvliet	behoud	behoud	ontwerpbesluit
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	concept-ontwerp
115	Grevelingen	behoud	behoud	ontwerpbesluit
118	Oosterschelde	behoud	behoud	ontwerpbesluit
120	Zoommeer	behoud	behoud	concept-ontwerp
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	ontwerpbesluit

De staat van instandhouding van de visdief (broedvogel) is beoordeeld als 'matig ongunstig'. De instandhoudingsdoelstelling voor het gebied Grevelingen sluit aan bij de landelijke doelstelling.

A195b– Dwergstern				
Landelijke doelstelling: behoud omvang en behoud kwaliteit leefgebied				
Gebied nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	ontwerpbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	ontwerpbesluit
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	ontwerpbesluit
007	Noordzeekustzone	uitbreiding	verbetering	ontwerpbesluit
109	Haringvliet	behoud	behoud	ontwerpbesluit
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	concept-ontwerp
115	Grevelingen	behoud	behoud	ontwerpbesluit
118	Oosterschelde	behoud	behoud	ontwerpbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	ontwerpbesluit

De staat van instandhouding van de dwergstern (broedvogel) is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als respectievelijk 'zeer ongunstig' en 'matig ongunstig'. De instandhoudingsdoelstelling voor het gebied Grevelingen sluit aan bij de landelijke doelstelling.

4.4. Vogelrichtlijn: niet-broedvogels

A130 Scholekster <i>Haematopus ostralegus</i>				
Landelijke doelstelling: behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ²¹				
Gebied nr	Natura 2000-gebied	Omvang leefgebied	Kwaliteit leefgebied	Besluit
001	Waddenzee	behoud	verbetering	ontwerpbesluit
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	ontwerpbesluit
038	Uiterwaarden IJssel	behoud	behoud	ontwerpbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	besluit
113	Voordelta	behoud	behoud	besluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	ontwerpbesluit
118	Oosterschelde	behoud	behoud	ontwerpbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	ontwerpbesluit

²¹ De landelijke doelstelling voor "omvang leefgebied" is gewijzigd in "behoud" omdat het uitsluitend een kwaliteitsprobleem betreft. Leefgebied (H1110A of H1140A) is in onvoldoende mate aanwezig.

De staat van instandhouding voor de scholekster is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als respectievelijk 'zeer ongunstig' en 'matig gunstig'. De doelstelling voor het gebied Grevelingen wijkt op het aspect kwaliteit leefgebied af van de landelijke doelstelling. In Grevelingen zijn geen aanwijzingen voor afname van de populaties of voor vermindering kwaliteit leefgebied; de vermoedelijke oorzaak van de landelijke stat van instandhouding ligt niet in dit gebied.

A169nb – Steenloper				
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en kwaliteit leefgebied				
Gebied nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Besluit
001	Waddenzee	behoud	verbetering	ontwerpbesluit
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	ontwerpbesluit
113	Voordelta	behoud	behoud	besluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	ontwerpbesluit
118	Oosterschelde	behoud	behoud	ontwerpbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	ontwerpbesluit

De staat van instandhouding van de steenloper is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als respectievelijk 'zeer ongunstig' en 'matig ongunstig'. De doelstelling van het gebied Grevelingen wijkt af van de landelijke doelstelling. Behoud van de huidige situatie is voldoende want de vermoedelijke oorzaak van de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding ligt niet in dit gebied. De populatie in de Grevelingen is min of meer stabiel.

Overige niet-broedvogelsoorten			
Landelijke doelstelling: behoud omvang en behoud kwaliteit leefgebied			
Vogelsoort	Aantal gebieden	Omvang leefgebied	Kwaliteit leefgebied
A004 Dodaars	3	behoud	behoud
A005 Fuut ^a	24	behoud	behoud
A007 Kuifduiker	4	behoud	behoud
A008 Geoorde fuut	2	behoud	behoud
A017 Aalscholver	26	behoud	behoud
A026 Kleine zilverreiger	5	behoud	behoud
A034 Lepelaar	22	behoud	behoud
A037 Kleine zwaan ^b	29	behoud	behoud
A041 Kolgans	36	behoud	behoud
A043 Grauwe gans	31	behoud	behoud
A045 Brandgans	26	behoud	behoud
A046 Rotgans ^c	6	behoud	behoud
A048 Bergeend	14	behoud	behoud
A050 Smient	44	behoud	behoud
A051 Krakeend	35	behoud	behoud
A052 Wintertaling ^d	24	behoud	behoud
A053 Wilde eend	13	behoud	behoud
A054 Pijlstaart ^c	25	behoud	behoud
A056 Slobeend	38	behoud	behoud
A067 Brilduiker	10	behoud	behoud
A069 Middelste zaagbek	7	behoud	behoud
A103 Slechtvalk	6	behoud	behoud
A125 Meerkoet ^e	23	behoud	behoud
A132 Kluut ^c	17	behoud	behoud
A137 Bontbekplevier	10	behoud	behoud
A138 Strandplevier ^f	3	behoud	behoud
A140 Goudplevier ^g	11	behoud	behoud
A141 Zilverplevier	8	behoud	behoud
A149 Bonte strandloper	8	behoud	behoud
A157 Rosse grutto	7	behoud	behoud
A160 Wulp	17	behoud	behoud
A162 Tureluur ^c	9	behoud	Behoud

- (a) Ondanks de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding is landelijk een behoudsdoelstelling geformuleerd voor de fuut vanwege slechte stuurbaarheid van vermoedelijke oorzaken (Natura 2000 doelendocument (2006), p201).
- (b) Ondanks de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding is landelijk een behoudsdoelstelling voor de kleine zwaan geformuleerd. De recente afname is verbonden aan een afname op internationaal niveau en mogelijk aan enkele andere slecht stuurbare factoren. (Natura 2000 doelendocument (2006), p202).
- (c) Ondanks de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding is landelijk een behoudsdoelstelling voor de rotgans, pijlstaart, kluut en tureluur geformuleerd, omdat de matig ongunstige staat van instandhouding alleen gebaseerd is op toekomstverwachting (Natura 2000 doelendocument (2006), p203/204/207/210).
- (d) Ondanks de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding op het aspect populatie is landelijk een behoudsdoelstelling voor de wintertaling geformuleerd. De matig ongunstige staat van instandhouding is gebaseerd op een populatieafname die niet leidt tot een waarde van minder dan 75% van de draagkracht indicatie. (Natura 2000 doelendocument (2006), p204).
- (e) Ondanks de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding is landelijk een behoudsdoelstelling voor de meerkoet geformuleerd, omdat de matig ongunstige staat van instandhouding alleen gebaseerd is op de populatie (en niet het leefgebied) (Natura 2000 doelendocument (2006), p207).
- (f) Ondanks de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding is voor de strandplevier landelijk een behoudsopgave geformuleerd. De sterke afname in populatieomvang hangt samen met de afname van de broedvogelpopulatie. De oorzaken van deze afname liggen waarschijnlijk in de afname van de geschiktheid van de broedgebieden dan in die van de foerageergebieden buiten het broedseizoen. De condities in het leefgebied voor de strandplevier zijn grotendeels op orde, derhalve worden op gebiedsniveau behoudsopgaven geformuleerd (Natura 2000 doelendocument (2006), p208).
- (g) De goudplevier heeft landelijk een opgave voor uitbreiding omvang en verbeteropgave kwaliteit leefgebied. De verslechtering van de kwaliteit van het leefgebied is niet zichtbaar in de trend, deze laat een toename zien binnen Natura 2000-netwerk. Dit betreft echter minder dan de helft van de Nederlandse vogels en is een gevoel van verschuivingen in de ligging van de pleisterplaatsen. Incidentele tellingen buiten het monitoringsnetwerk suggereren dat de kwaliteit van het leefgebied buiten het Natura 200 netwerk is afgenomen. Herstelopgaven binnen het netwerk zijn in dit licht niet geformuleerd (Natura 2000 doelendocument (2006), p208).

De staat van instandhouding van bovenstaande niet-broedvogelsoorten is beoordeeld als 'gunstig', tenzij anders aangegeven. Alle gebiedsdoelen van bovenstaande soorten sluiten aan bij de landelijke doelstelling.

Appendix

Toelichting op de selectie- en begrenzingscriteria die bij de aanwijzing van het Vogelrichtlijngebied Grevelingen gebruikt zijn.

Onderstaande paragrafen zijn opgenomen in de Nota van toelichting van het Vogelrichtlijnbesluit.

3. Gebiedsbeschrijving, aanduiding leefgebied en begrenzing

3.2 Aanduiding leefgebied

De Grevelingen is aangewezen als Speciale Beschermingszone onder de Vogelrichtlijn vanwege de aanwezigheid van een uitgestrekt zoutwatermeer, zandplaten en schrale graslanden die als geheel het leefgebied vormen van een aantal in artikel 4 van de Richtlijn bedoelde vogelsoorten. Het is een watergebied dat het leefgebied vormt van soorten van Bijlage I van de Vogelrichtlijn (art. 4.1) en tevens fungeert als broedgebied, ruigebied, overwinteringsgebied en/of rustplaats in de trekzone van andere trekvogelsoorten (art. 4.2)²². De begrenzing van de Beschermingszone is zo gekozen dat een in landschappelijk en vogelkundig opzicht samenhangend geheel is ontstaan dat in samenhang met o.a. SBZ Voordelta en SBZ Haringvliet voorziet in de beschermingsbehoefte met betrekking tot het voortbestaan en/of voortplanten van bedoelde vogelsoorten.

Het onderhavige gebied is tevens aangewezen als watergebied van internationale betekenis onder de Wetlands-Conventionie vanwege het voorkomen van belangrijke aantallen watervogels (criterium 5, 6).

4. Vogelkundige waarden

4.1 Kwalificerende vogelsoorten

De Grevelingen kwalificeert als Speciale Beschermingszone onder de Vogelrichtlijn vanwege het voorkomen van drempeloverschrijdende aantallen van Fuut, Geoorde Fuut, Lepelaar, Brandgans, Rotgans, Brilduiker, Middelste Zaagbek, Kluut, Grote Stern²³, die het gebied benutten als broedgebied, ruigebied, overwinteringsgebied en/of rustplaats. Het gebied kan hierdoor tevens worden aangemerkt als watergebied van internationale betekenis zoals bedoeld in de Wetlands-Conventionie (criterium 6). Het gebied kwalificeert tevens omdat het behoort tot één van de vijf belangrijkste broedgebieden of pleisterplaatsen voor Kuifduiker, Kleine Zilverreiger, Slechtvalk, Kluut en Grote Stern in Nederland.

De Grevelingen wordt verder aangemeld als watergebied van internationale betekenis onder de Wetlands-Conventionie vanwege het geregeld voorkomen van minstens 20.000 watervogels (criterium 5).

²² Biotoopbeschrijvingen van de soorten zijn opgenomen in bijlage A van dit besluit.

²³ Onderstreepte soorten zijn opgenomen in Bijlage I van de Richtlijn (artikel 4.1).

Soorten van Bijlage I waarvoor het gebied tot "een van vijf belangrijkste" in Nederland behoort

Soort	Art. 4	Brv ^a	Totale populatie ^b	% in 5e ^c	% in SBZ ^d	Telperiode
Kuifduiker <i>Podiceps auritus</i>	1	nee	5 000	0,1%	0,2%	1993-97
Kleine Zilverreiger <i>Egretta garzetta</i>	1	nee	100+	7,8%	25%	1993-97
Slechtvalk <i>Falco peregrinus</i>	1	nee	100+	5%	5%	1993-97
Kluut <i>Recurvirostra avosetta</i>	1	ja	7 250	4,3%	4,3%	1993-97
Grote Stern <i>Sterna sandvicensis</i>	1	ja	11 700	1,8%	17,9%	1993-97

Soorten van Bijlage I en trekkende watervogelsoorten waarvoor het gebied aan de 1%-drempel voldoet

Soort	Art. 4	Brv ^a	Biogeogr. Populatie ^e	1% Biopop ^f	% in SBZ ^g	Telperiode
Fuut <i>Podiceps cristatus</i>	2	nee	NW-Europa (win)	1500	8,2%	1993-97
Geoorde Fuut <i>P. Nigricollis</i>	2	nee	West-Palearctisch	1000	2,0%	1993-97
Lepelaar <i>Platalea leucorodia</i>	1	nee	Oost-Atlantisch	30	2,9%	1993-97
Brandgans <i>Branta leucopsis</i>	1	nee	Rusland/NW-Europa	1800	7,8%	1993-97
Rotgans <i>B. Bernicla</i>	2	nee	W-Siberië/NW-Europa	3000	1,1%	1993-97
Brilduiker <i>Bucephala clangula</i>	2	nee	NW-/Midden-Europa	3000	1,4%	1993-97
Middelste Zaagbek <i>Mergus serrator</i>	2	nee	NW-/Midden-Europa	1250	5,4%	1993-97
Kluut <i>Recurvirostra avosetta</i>	1	ja	W-Europa/W-MidZee	225 bp	1,4%	1993-97
Grote Stern <i>Sterna sandvicensis</i>	1	ja	W-Europa/W-Afrika	500 bp	4,2%	1993-97

(a) De kwalificatie betreft in het gebied broedende (indien ingevuld met "ja") of niet-broedende vogels ("nee")

(b) Omvang van de Nederlandse broedpopulatie (in paren), biogeografische populatie (Kuifduiker) of landelijke populatie (minimum aantal)

(c) Aantal in het op vier na belangrijkste gebied (5e gebied) uitgedrukt als percentage van de landelijke broedpopulatie of biogeografische populatie (niet-broedvogels)

(d) Aantal in het onderhavige gebied uitgedrukt als percentage van de landelijke broedpopulatie of biogeografische populatie (niet-broedvogels)

(e) Biogeografische populatie waartoe de in Nederland pleisterende exemplaren van deze soort worden gerekend

(f) Drempelwaarde zijnde 1% van de betreffende biografische populatie (biografische populatie en drempelwaarden van niet-broedende vogels ontleend aan Rose & Scott 1997, *Waterfowl Population Estimates* – 2^e edition. Wetlands International, Wageningen; broedvogels (paren) zie notitie "Selectie en begrenzing Vogelrichtlijngebieden", bijlage 2B)

(g) Aantal in het onderhavige gebied uitgedrukt als percentage van de biogeografische populatie

4.2 Andere relevante vogelsoorten

Andere soorten van Bijlage I waarvoor het gebied van betekenis is, zijn: Bruine Kiekendief, Zwartkopmeeuw, Visdief, Dwergstern (broedvogels); Kleine Zwaan, Nonnetje, Kluut, Goudplevier, Rosse Grutto (niet-broedvogels). Andere trekkende vogelsoorten waarvoor het gebied van betekenis is als overwinteringsgebied en/of rustplaats: Dodaars, Aalscholver, Kolgans, Grauwe Gans, Bergeend, Krakeend, Smient, Wilde Eend, Pijlstaart, Wintertaling, Slobeend, Meerkoet, Scholekster, Bontbekplevier, Strandplevier, Zilverplevier, Bonte Strandloper, Wulp, Tureluur, Steenloper. De platen en stranden (cq. drooggevallen gronden) zijn verder van belang als broedgebied voor Bontbekplevier en Strandplevier (trekvoegels opgenomen in de nationale lijst van met uitroeiing bedreigde of speciaal gevaar lopende soorten). De biotopen van deze vogels hebben mede de begrenzing van dit gebied bepaald.

4.3 Plaatselijke omstandigheden

De broedkolonie van Grote Sterns bevindt zich op de Hompelvoet (soms Markenje); het voedselgebied van deze vogels bestrijkt een groot deel van SBZ Voordelta. Broedvogels van schaars begroeide plekken, zoals Visdief, Kluut,

Bontbekplevier en Strandplevier, komen verspreid voor langs de eilanden (Hompelvoet, Markenje, Veermansplaat), Slikken van Flakkee en op enkele andere geschikte plekken. Hetzelfde geldt voor de Dwergstern waarvan aantal en verspreiding binnen het gebied van jaar tot jaar echter sterk wisselen. In de trektijd zijn steltlopers vooral aanwezig op de zuidelijke Slikken van Flakkee en de Slikken van Bommenede. Het open water van het Grevelingenmeer fungeert als voedselgebied voor de diverse soorten vis- en benthosetende watervogels (Fuut, Geoorde Fuut, Kuifduiker, Aalscholver, Brilduiker, Middelste Zaagbek, Visdief). De Meerkoet wordt vooral aangetroffen langs de Grevelingendam en in het zuidwesten van het gebied. Voor viseters is het zelfs het belangrijkste gebied in de Delta. De Fuut foerageert vooral langs de diepe geulen tussen Brouwersluis en Den Osse. De Geoorde Fuut, die vooral wordt aangetroffen in het gebied ten noorden van de Hompelvoet oostelijk tot de Grevelingendam, gebruikt de rustige ondiepe delen van het meer ook als ruigebied. Concentraties van de Dodaars zijn o.a. aangetroffen langs de Grevelingendam en in de Geul van Bommenede. Lepelaars uit de broedkolonie SBZ Voornes Duin gebruiken het gebied als voedselgebied; in de nazomer fungeert de Grevelingen bovendien als pleisterplaats. Favoriete plekken zijn Hompelvoet (zowel de oeverzones als de meertjes op het eiland waar wordt gedronken), Veermansplaten, Slikken van Bommenede/Kleine Stampersplaat en Slikken van Flakkee-Zuid (grote kreek). De Kleine Zilverreiger heeft een vergelijkbare verspreiding binnen het gebied. Bergeend, diverse zwemeenden en foeragerende steltlopers zoeken vooral de (slikkige) oeverzones op. In het oostelijk en westelijk deel van het gebied bevinden zich hoogwatervluchtplaatsen van steltlopers die in SBZ Oosterschelde voedselzoeken (o.a. Bonte Strandloper, Wulp, Tureluur). Brandganzen foerageren vooral op de Slikken van Flakkee-Zuid en in mindere mate op de Hompelvoet (mogelijk ook slaapplaats); er bestaat veel uitwisseling met SBZ Haringvliet. Rotganzen worden in het voorjaar vooral op de Hompelvoet en Markenje aangetroffen. Daarnaast zijn het open water en/of diverse eilanden (o.a. Hompelvoet, Veermansplaat, Stampersplaat, Dwars in den Weg) in gebruik als rustplaats voor vele soorten zwanen, ganzen en eenden²⁴. Het meer vormt in het broedseizoen een voedselgebied voor Aalscholvers afkomstig uit de broedkolonie SBZ Voornes Duin. Aalscholvers, die overnachten in het westelijk deel van het meer (Markenje, Hompelvoet), foerageren vooral in de Voordelta. Brilduikers overnachten vooral op het binnendijks gelegen Dijkwater (dat ook onderdeel uitmaakt van het aangewezen gebied) en nabij de plassen bij de Punt. Een deel van de op de Grevelingen foeragerende Middelste zaagbekken overnacht in SBZ Krammer-Volkerak. De Slechtvalk wordt verspreid in het gebied aangetroffen en met name in de buurt van watervogelconcentraties.

²⁴ De slaapplaatsfunctie van het gebied voor ganzen wordt onderschat omdat de tellingen overdag zijn verricht (vgl. *Vogelconcentraties en vogelbewegingen in Zeeland*, Mostert et al. 1990, Rijkswaterstaat, Middelburg)